

Zásady urbánní politiky

Aktualizace 2023

Obsah

1	Úvod	3
2	Východiska urbánní politiky.....	5
2.1	Globální společenské megatrendy a výzvy pro rozvoj měst.....	6
2.2	Urbánní politika EU a mezinárodních organizací.....	8
2.3	Principy a cíle národní regionální politiky, územního plánování a dalších strategií.....	14
2.4	Potřeby, problémy a rozvojové potenciály českých měst	18
3	Zásady urbánní politiky.....	24
3.1	Předmět urbánní politiky.....	24
3.2	Principy uplatňování urbánní politiky.....	28
3.3	Priority urbánní politiky.....	33
4	Implementační rámec Zásad urbánní politiky	39
4.1	Pozice Zásad urbánní politiky ve veřejné politice České republiky	39
4.2	Role Zásad urbánní politiky a jejich implementace ve veřejné politice	39
4.3	Vztah Zásad urbánní politiky k územním partnerům	40
5	Seznam literatury a zdroje dat	41
6	Seznam zkratk a akronymů.....	43

1 Úvod

Význam měst v současném světě setrvale roste ruku v ruce s postupující urbanizací a koncentrací obyvatel a aktivit v městském prostředí. **Města jsou hlavními nositeli ekonomického růstu, akcelerátory inovačního potenciálu, vůdčími tvůrci a realizátory politik na lokální úrovni.** Jsou ale také místem pro život, pro rozvoj společnosti, jsou živými organismy, v nichž se střetávají zájmy jednotlivých aktérů, kteří na jejich územích a v jejich zázemích a funkčních oblastech působí. Současně se zde koncentrují i významné environmentální a socioekonomické problémy, na které je nutné reagovat tak, aby byly minimalizovány rozvojové bariéry. Města tak čelí mnohým výzvám, které přichází jak z vnějšího, čím dál rychleji se měnícího světa, tak z jejich vlastního nitra. Města se dnes učí pružně reagovat na aktuální vývoj a směřovat k odolnosti, inkluzivnímu přístupu, udržitelnosti, produktivitě a znovu nalézané cirkularitě. Města je třeba **podpořit v jejich aktivní roli hybatelů změn** tak, aby mohla využít všechny příležitosti a rozvinout svůj potenciál ke zvyšování kvality života všech občanů České republiky.

Zásady urbánní politiky (dále také „ZUP“) jsou **rámčovým dokumentem urbánní politiky státu**, který určuje **prioritní oblasti a směry rozvoje měst, metropolitních oblastí, aglomerací, městských regionů a sídelního systému** s ohledem na vývoj situace v mezinárodním a národním měřítku. S vědomím rozmanitosti českých měst a rozdílných podmínek v území jsou zásady urbánní politiky stanoveny v určité míře obecnosti, přičemž konkrétní naplňování jednotlivých zásad musí **zohledňovat místní a regionální specifika**, zejména velikost a význam měst, dynamiku jejich růstu, jejich postavení v sídelní hierarchii a regionálním systému, možnosti ekonomického rozvoje, sociální situaci a environmentální podmínky. Zásady urbánní politiky jsou součástí širšího přístupu vlády České republiky k rozvoji území, zohledňují a rozvíjí, s ohledem na urbánní dimenzi, priority regionální politiky (Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+) a územního plánování (Politika územního rozvoje ČR). Zároveň reflektují potřeby českých měst, metropolitních oblastí a městských regionů a mezinárodní kontext, zejména priority Evropské unie.

Zásady jsou **závazné pro ústřední orgány státní správy** při tvorbě jejich koncepčních dokumentů, které obsahují nebo budou obsahovat urbánní dimenzi. Zároveň mají **doporučující charakter pro města**, která tvoří své vlastní strategické rozvojové dokumenty a politiky. Jsou také **vodítkem pro samosprávné kraje**, které se v rámci svých strategických rozvojových dokumentů a politik zabývají mimo jiné rozvojem měst v jimi spravovaném území. Zásady slouží rovněž jako **vodítko pro soukromé subjekty, nestátní neziskové organizace, akademickou sféru a samotné občany**. V neposlední řadě deklarují směřování české urbánní politiky ve směru k zahraničním subjektům.

Klíčovými východisky, na něž Zásady urbánní politiky reagují, jsou:

- globální trendy a výzvy ovlivňující rozvoj měst;
- urbánní a regionální politika EU a dalších mezinárodních subjektů;
- národní regionální politika, územní plánování a další strategické záměry a politiky;
- specifické výzvy, kterým čelí naše města, a příležitosti a potenciály, jež mohou využít.

Zásady urbánní politiky nejdříve **definují a vymezují předmět urbánní politiky**, kterým jsou vedle měst a jejich čtvrtí rovněž metropolitní oblasti a městské regiony, vztahy měst a venkovských obcí a systém měst jako integrální součást sídelní a regionální struktury Česka. Následně deklarují hlavní **principy** promítnuté do uplatňování urbánní politiky, kterými jsou zejména udržitelný rozvoj, směřování k odolnosti, integrovaný přístup a důsledná aplikace územní dimenze. Zásady urbánní politiky definují **prioritní oblasti**, na něž by se měly zaměřit vládní intervence s cílem stimulovat a podpořit různorodé zainteresované subjekty (stakeholdery) pro dosažení efektivního, inkluzivního a udržitelného rozvoje měst a metropolitních a městských regionů a posílení jejich odolnosti (resilience) v dynamicky se měnícím prostředí Česka, Evropy a světa.

Obrázek 1: Schéma Zásad urbán­ní politiky

Naplňování Zásad urbán­ní politiky prostřednictvím jejich průmětu do národních, regionálních a místních rozvojových strategií a zejména jejich implementace povede k efektivní podpoře měst při řešení jejich **významných potřeb** a **zásadních společenských výzev**. Města, metropolitní oblasti a městské regiony musí mít **zajištěné podmínky pro**:

- **plnění role center osídlení** nabídkou pracovních míst, služeb a volnočasových aktivit a kvalitního prostředí a infrastruktury pro každodenní život obyvatel, podnikání ekonomických subjektů a působení rozmanitých organizací;
- svůj vlastní rozvoj odpovídající možnostem a postavení, a mohly tak plnit **role lídrů** společenského rozvoje, **nositelů inovací** a **hybatelů změn** v rozsahu, hloubce a v oblastech, pro které mají nebo mohou mít vhodný a dostatečný potenciál.

Zásady urbán­ní politiky vnímají podporu měst, metropolitních oblastí a městských regionů při řešení jejich lokálních potřeb a problémů za zásadní krok k **vytváření podmínek** pro to, aby města mohla v koordinaci s prioritami vlády České republiky **reagovat na zásadní celospolečenské megatrendy a výzvy** a stát se **klíčovými aktéry a územními celky** efektivní reakce, hledání řešení a uplatňování procesů a praktik transformací vedoucích k **posílení všestranné odolnosti** (resilience) a **dlouhodobě udržitelného rozvoje**.

Pro **dosažení těchto cílů** jsou Zásady urbán­ní politiky:

- **nástrojem národní koordinace a meziresortní spolupráce** definujícím roli měst, potřeby měst, a potenciály měst pro řešení celospolečenských a celonárodních výzev;
- nástrojem **upřesňujícím roli měst, metropolitních oblastí a městských regionů při řešení národní regionální politiky** a politiky územního rozvoje;
- **vodítkem pro územní partnery** (města, obce, kraje) a jejich sdružení (metropolitní oblasti a městské regiony, mikroregiony, MAS, DSO, SMO ČR, SMS ČR a další) definujícím vládní priority z hlediska role měst a městských regionů pro naplňování národních celospolečenských cílů a zároveň nastiňujícím podporu měst vládou ČR při plnění těchto rolí a cílů.

Zásady urbán­ní politiky ve znění aktualizace z roku 2023 navazují na předchozí aktualizaci z roku 2017. Reagují na neobyčejnou dynamiku globálních výzev a trendů, problémy a potenciály, s nimiž se v měnící se situaci potýká rozvoj našich měst, a nově přijaté mezinárodní dokumenty, zejména Novou Lipskou chartu (2020), Územní agendu EU 2030 (2020) a rámec kohezní politiky pro roky 2021–2027. Zásady navazují na Strategii regionálního rozvoje ČR 2021+ (2019), kterou dále rozvíjí v oblasti urbán­ní a metropolitní dimenze a poskytují doporučení a vodítka pro formulaci strategických cílů a opatření vedoucí k implementaci priorit urbán­ní politiky při využití principů urbán­ní politiky a zaměření na územní celky a struktury definované v předmětu urbán­ní politiky. Zásady urbán­ní politiky jsou v souladu se strategickým rámcem Česká republika 2030, Strategií regionálního rozvoje ČR 2021+, Politikou územního rozvoje ČR, Konceptcí Smart Cities (2021) a korespondují s dalšími relevantními koncepčně-strategickými dokumenty.

Platnost Zásad urbán­ní politiky není omezena přesným datem, nýbrž do období, kdy nastane potřeba jejich další aktualizace, zejména s ohledem na programová období EU a mezinárodní vývoj v oblasti rozvoje měst.

2 Východiska urbánní politiky

Zásady urbánní politiky definují a ve vztahu k předchozím Zásadám urbánní politiky z roku 2010 a jejich aktualizaci z roku 2017 a ke Strategii regionálního rozvoje ČR 2021+ (dále též SRR 21+) z roku 2019 **upřesňují předmět urbánní politiky a principy uplatňování** urbánní politiky a **deklarují klíčové tematické priority** urbánní politiky. Ve všech těchto oblastech Zásady urbánní politiky reagují na mimořádnou dynamiku celospolečenských trendů a z nich pramenících výzev, s nimiž se města potýkají. Přitom reflektují tematické priority a principy v uplatňování politik a strategií v mezinárodním (zejména OSN a OECD) a evropském prostředí (politiky Evropské unie s explicitními územními cíli nebo významnými důsledky pro rozvoj území a územních celků) a na národní úrovni (zejména ve vazbě na Strategii regionálního rozvoje ČR 2021+, Politiku územního rozvoje ČR aj.).

Tato část dokumentu Zásady urbánní politiky se zabývá východisky urbánní politiky, jejichž vyhodnocení se následně promítá do zásad urbánní politiky. Východiska urbánní politiky zahrnují a zohledňují:

- **globální společenské megatrendy**, jež významně ovlivňují společnost a rozvoj měst, **výzvy** vyplývající z těchto megatrendů, kterým města čelí, a celospolečenské výzvy, k jejichž zvládnutí mohou města významně přispět;
- priority **urbánní a regionální politiky EU a dalších mezinárodních subjektů**, které reagují na významné celospolečenské trendy a jejich důsledky pro městský rozvoj;
- cíle **národní regionální politiky, územního plánování a dalších strategických záměrů a politik**, zejména těch spojených s Politikou soudržnosti EU;
- **specifické potřeby našich měst**, a to jak s ohledem na problémy, kterým čelí, tak potenciály, jež mohou využít při naplňování národních priorit v oblasti rozvoje měst, metropolitních oblastí a městských regionů a sídelního a regionálního systému.

2.1 Globální společenské megatrendy a výzvy pro rozvoj měst

Globální společenské megatrendy představují dlouhodobé transformační procesy, které mění principy, hodnoty, praktiky a aktivity jednotlivců, firem, organizací, společenských skupin a teritoriálních uskupení (států, regionů, mezinárodních sdružení) a vedou k zásadním změnám společenských institucí a organizace společnosti v celoplanetárním měřítku. Mnohé z těchto trendů reagují na globální environmentální změny, jež jsou dominantně způsobené činnostmi lidské civilizace, a na socioekonomické změny vyplývající z vlastního společenského vývoje, zejména s ohledem na proces globalizace.

Mezi hlavní globální **společenské megatrendy** s důsledky pro rozvoj měst, metropolitních oblastí, městských regionů a sídelních systémů patří zejména následující:

Globalizace. Společenský rozvoj dlouhodobě charakterizuje schopnost organizace dělby práce a také zajištění správy a spolupráce ve větších geografických měřítcích. Od 70. let 20. století se prosazuje integrace ekonomických činností v celoplanetárním měřítku, a to prostřednictvím nadnárodních společností, globálních komoditních řetězců a globálních výrobních sítí. Globálně organizovaná produkce a distribuce zboží nabídla mimořádně rozsáhlou a rozmanitou nabídku zboží a služeb, zejména pro spotřebitele vyspělých zemí. Naopak země globálního jihu zůstávají spíše zdrojem nerostných zdrojů a poskytovatelem pracovní síly. Globalizace se v našich městech projevila nejen internacionalizací ekonomiky, trhu práce a výstavby, ale také přesunem části výroby do jiných zemí a deindustrializací, nebyvalým rozvojem obchodu, logistiky a služeb, růstem příjmů, ale také příjmové nerovnosti, změnami v hodnotové orientaci směrem k individualizaci s důsledky pro spotřební a reprodukční chování a posunem rozhodování od dlouhodobých strategií a plánů k většímu důrazu na individuální rozvojové projekty. Globalizace vytváří zásadní rámec pro postavení domácí ekonomiky, respektive ekonomických subjektů v dodavatelských řetězcích a globální dělbě práce a potažmo pro rozvojové možnosti, jež se velmi liší mezi největšími metropolitními oblastmi s možnostmi rozvoje znalostní ekonomiky, středně velkými městy a dobře dopravně dostupnými zónami umístěnými v sousedství dálnic s rozvinutým zpracovatelským průmyslem a menšími městy a periferními oblastmi, které pro globalizovanou ekonomiku představují spíše jen místa spotřeby, závislá na zemědělské produkci, drobných výrobcích, turismu a rekreaci.

Mezinárodní spolupráce a bezpečnostní situace. Od 2. světové války zažívá naše společnost mimořádnou stabilitu a rozkvět, a to díky mezinárodním dohodám a spolupráci. Rozpad bipolárního světa vedl ke sjednocení značné části Evropy, rozšíření Evropské unie a transatlantické spolupráce na poli ekonomického a společenského rozvoje a bezpečnosti. Spolupráce přinesla neobyčejný pokrok v oblasti společného trhu, pohybu osob a zboží, provázanosti vzdělávání, výzkumu a vývoje, koordinace v mnoha oblastech hospodářství, spotřeby, kultury a rozhodování, a v neposlední řadě vzájemné solidarity prostřednictvím kohezní politiky. OSN, WHO a další mezinárodní organizace hrají nezastupitelnou roli v důrazu na globální partnerství pro udržitelný a inkluzivní hospodářský rozvoj a řešení výzev v oblasti zdraví, potravinové bezpečnosti nebo ochrany kulturního dědictví. Ekonomické a také bezpečnostní výzvy přináší rostoucí vliv Číny a dalších zemí. V poslední době pak zejména mimořádně nepříznivý vývoj v Rusku včetně mocensky asymetrických válečných konfliktů se sousedními zeměmi, jež bývaly součástí SSSR. Bezpečnostních rizika přináší extremismus a terorismus, kybernetické hrozby a růst populismu.

Inovace a digitalizace. Rozvoj společnosti byl vždy spojen s mimořádnou schopností technicky inovativních řešení. Mimořádný pokrok v oblasti informačních a komunikačních technologií umožnil rozvoj a fungování globální ekonomiky a společnosti v mnoha oblastech: řízení firem, organizace výroby a spotřeby; komunikace a sdílení zážitků na sociálních sítích; cestování, kultury a sportu; vzdělávání, vědy, výzkumu a vývoje. Digitalizace přinesla rozvoj nových obchodních modelů, jako je e-commerce, individualizaci výroby a chytré produkty a umožnila nové pracovní modely, jako je zaměstnávání prostřednictvím online platform a rozšíření tzv. home office. To klade nároky na kvalitní pokrytí vysokorychlostním internetem, ovlivňuje dojížděku za prací a má vliv na dopravní a logistické systémy. Informační technologie stimulovaly rozvoj efektivních SMART řešení, usnadnily komunikaci mezi občany a úřady a nabídly nové možnosti participace. Digitalizace má před sebou mimořádnou výzvu v oblasti uplatňování umělé inteligence, jež může vyvolat

revoluční změny ve způsobu práce, vzdělávání a organizaci společnosti. Města jsou klíčovými lokalitami vývoje, testování, zavádění a širokého uplatnění inovativních technologických řešení ve všech oblastech společenského života včetně veřejné správy. Digitalizace je ale také spojena se sociálně a územně nerovnoměrným rozvojem a bezpečnostními kybernetickými riziky.

Klimatická změna. Globálním trendem s lokálními důsledky je oteplování. Změny klimatu mají významný vliv na častější výskyt extrémních klimatických jevů, jako jsou povodně, sucha, silné bouřky a tornáda, které vytváří potřebu po infrastruktuře zvyšující odolnost měst proti přírodním katastrofám. Mezi dlouhodobé důsledky patří výraznější zahřívání zemského povrchu a snižování hladin podzemních vod, sucha a nedostatek vody. Městské prostředí s hustou zástavbou umocňuje důsledky globálního oteplování, například v podobě vzniku tepelných ostrovů. Přehřívání zastavěných ploch vede ke snížení komfortu každodenního života s důsledky pro zdraví, zejména zranitelné populace. Rozvinutá zelená a modrá infrastruktura může tyto důsledky zmírňovat. Města, městské prostředí, populace a ekonomika mají mimořádný potenciál pro snižování nepříznivých společenských efektů na globální změny klimatu, například důrazem na nízkouhlíkovou ekonomiku. Klimatická neutralita (viz Zelená dohoda pro Evropu) se dnes stává zásadním výchozím cílem rozvoje měst a městských regionů.

Degradace životního prostředí. V důsledku lidských činností, zejména produkce emisí a odpadů a extenzivní činnosti a zástavby na úkor přírodního prostředí, dochází ke znečištění ovzduší, vody a půd, nárůstu světelného znečištění, snižování biologické rozmanitosti a celkové degradaci ekosystémů. Ohrožené jsou ekosystémové služby a zdraví obyvatel. V městském prostředí je řada těchto negativních vlivů umocněna mimořádnou koncentrací lidských aktivit na omezeném prostoru. O to zásadnější je ochrana ovzduší, vod, půdy, biotopů a ekosystémů a hledání trvale udržitelných řešení rozvojových priorit. Vedle ochrany životního prostředí, přírodních zdrojů a přírodních stanovišť, je zásadní výzvou podpora udržitelné spotřeby omezených zdrojů, snižování energetické náročnosti a zvyšování energetické účinnosti. Mimořádnou roli přitom hraje osvěta zvyšující povědomí o dlouhodobých rizicích, způsobech ochrany životního prostředí a nezbytnosti udržitelných řešení.

Růst spotřeby energie. Nebývalý a nepřestávající růst spotřeby energie doprovází řada nepříznivých důsledků. Růst emisí skleníkových plynů z využívání fosilních paliv přispívá ke klimatické změně. Reakcí je důraz na dekarbonizaci a nízkouhlíkovou ekonomiku. Přírodní zdroje jsou navíc omezené, a tak roste nezbytnost širšího využívání obnovitelných zdrojů energie. Distribuce energie je významným geopolitickým nástrojem s vysokými riziky nedostatečného zásobování energií při zhoršené bezpečnostní situaci a omezením dodávek surovin vedoucích k energetickým krizím. Předcházení těchto rizik vyžaduje důraz na rozmanitost energetických zdrojů od spolehlivých a bezpečných dodavatelů s důrazem na doplnění o lokální zdroje energie včetně komunitní energetiky. Změny ve využívání energií mají mimořádné důsledky pro vybraná odvětví a jejich zaměstnance a rovněž pro spotřebitele, zejména zranitelné skupiny obyvatel a musí být doprovázené vhodnými opařeními zajišťujícími spravedlivou transformaci.

Urbanizace. V Česku jsou urbanizační procesy značně pokročilé. Většina obyvatel žije v urbanizovaných oblastech nabízejících vysokou kvalitu života, možností práce, nabídky a zabezpečení služeb a kultury. V národním měřítku dochází ke stěhování obyvatel a potažmo koncentraci obyvatel do nejvýznamnějších metropolitních oblastí (Prahy a Brna) a aglomerací a městských regionů s rostoucí ekonomikou, založenou na zpracovatelském průmyslu (příkladem je aglomerace Plzně nebo městský region Mladé Boleslavi). V rámci metropolitních a městských regionů pak převládá dekoncentrace do suburbí. Důsledkem je narůstající podíl obyvatel suburbánních zázemí měst a z toho vyplývající důsledky spojené s růstem mobility a přetížeností dopravní infrastruktury, nedostatečnými kapacitami infrastruktury služeb pro obyvatelstvo v suburbíích a dopady na přírodní složky příměstské krajiny. Koncentrace obyvatel v metropolitních oblastech a městských regionech je výzvou pro spolupráci mezi obcemi mezi městskými jádry a příměstskými obcemi, a také mezi městy a venkovem s ohledem na periferní regiony.

Demografické změny, stárnutí populace a změny v reprodukčním chování. Kvalita života a rozvoj zdravotnictví umožnil podstatný růst středního věku obyvatel, respektive naděje na dožití a hodnotové změny včetně důrazu na životosprávu posilují možnosti prožít stáří co nejdéle ve zdraví. Tato nesporně

pozitivní změna se projevuje stárnutím populace, tj. rostoucím podílem a potažmo počtem obyvatel ve vyšším věku. S tím souvisí větší potřeba sociálních služeb, infrastruktury pro seniory a zajištění podmínek pro kvalitní a zdravý život ve stáří včetně uzpůsobení městského prostoru aktivnímu životu starších obyvatel. Stárnutí populace nezpůsobuje jen zvyšující se délka dožití, ale rovněž nižší plodnost a menší podíl dětí a mladistvých v populaci. K té přispívají dříve nebývalé možnosti vzdělávání, uplatnění na trhu práce, osobního vyžití a cestování. Reprodukce obyvatelstva a míra plodnosti je rovněž velmi citlivá na společenské podmínky, zejména ekonomický vývoj, situaci na trhu s byty, rozmanitá rizika a ohrožení a samozřejmě i pro reprodukci příznivá či nepříznivá vládní opatření. Česko v posledních desetiletích charakterizuje kolísavá dynamika plodnosti, jež vytváří nestabilitu v zabezpečení služeb, například v oblasti kapacit vzdělávacích institucí, výkyvy mezi kohortami vstupujícími na trh práce a tím se stává i jistou hrozbou pro odolnost společnosti a výzvou pro populační politiku.

Mezinárodní migrace. Česko je imigrační zemí. Většina migrantů směřuje do měst, nikoliv na venkov. Populace mnoha českých měst a městských částí roste díky migrantům s cizím státním občanstvím, zejména ze zemí mimo Evropskou unii. K dlouhodobému růstu počtu cizinců v českých městech a regionech dochází zejména v důsledku potřeby a nabídky pracovních příležitostí v oborech a činnostech s nižší přidanou hodnotou a nižšími příjmy, zejména ve zpracovatelském průmyslu, stavebnictví a ve službách pro obyvatelstvo. Přestože se populace cizinců svoji věkovou strukturou zatím vymyká malým podílem dětí a seniorů, a naopak značnou převahou v mladším produktivním věku, do budoucna v důsledku usazování se celých rodin poroste počet a podíl dětí, a s ohledem na stárnutí také počet seniorů s původem mimo Česko. Zásadní výzvou je plnohodnotná integrace cizinců do městské společnosti.

Sociální nerovnosti a diverzita. Ačkoliv se současná společnost vyznačuje značnými posuny v zabezpečení rovnoprávnosti a zajištění rovnosti mezi obyvateli různého věku, pohlaví nebo původu, nadále se vyznačuje sociálními i prostorovými nerovnostmi, ať již z důvodu historicky ukotvených vzorců nebo s ohledem na nově působící trendy. Změny v mezinárodní dělbě práce, lokální důsledky zapojení do globálních výrobních sítí s ohledem na pozici v dodavatelských řetězcích a mzdové ohodnocení zaměstnanců, růst podílu nízkopříjmových a znevýhodněných skupin v populaci, například seniorů a migrantů, a přetrvávající praktiky diskriminace trvale působí na příjmové nerovnosti jež zahrnují i část obyvatel žijících v příjmové chudobě, sociálním vyloučení a v segregovaných lokalitách. Ve společnosti se prosazují tendence ke kulturní otevřenosti a pluralitě soužití mezi různorodými skupinami obyvatel, které se liší z hlediska původu, zájmů, kulturních preferencí nebo sexuální orientace. Narůstající sociální a kulturní diverzita ve městech je zásadním globálním megatrendem a výzvou. Přináší nejen ohrožení, kde je pak výzvou pro politiky a rozhodování mj. podporovat soudržnost a stabilitu, ale také potenciál pro rozvoj a obohacení.

Zdraví, civilizační choroby a globální pandemie. Přestože se populace dožívá vyššího věku, dochází k růstu onemocnění a chorob způsobených různými faktory moderní civilizace. Řada z nich je důsledkem změn životního stylu, změn stravovacích návyků, expozice novým chemickým látkám a také obecně se prodlužující délkou života. Postupně dochází i k posunu v chování obyvatel směrem k většímu zájmu o aktivní a zdravý životní styl, což má vliv na poptávku po různých službách a potřebu infrastruktury k aktivně trávenému volnému času, aktivní mobilitě, či zlepšování životního prostředí ve městech. Kromě civilizačních chorob se častěji setkáváme s globálním šířením epidemií. Mimořádný šok, který způsobila pandemie Covid-19 vyvolal potřebu zvyšovat připravenost a odolnost měst a městských oblastí vůči vnějším vlivům a nenadálým situacím.

2.2 Urbánní politika EU a mezinárodních organizací

Pro potřeby zásad urbánní politiky byly **vyhodnoceny klíčové dokumenty urbánní politiky, politik explicitně zaměřených na rozvoj území, a politik ovlivňujících rozvoj území**, zejména měst, městských regionů sídelního a regionálního systému. Pozornost byla primárně věnována nástrojům připraveným a uplatňovaným v rámci Evropské unie a mezinárodních organizací zastřešujících mezinárodní spolupráci a závazky EU, jako je OSN a OECD.

Zásadní politiky a dokumenty reflektované v ZUP ČR:

Evropská unie

- Nová Athénská charta (1998)
- Městská Agenda pro EU (2016, rozšířena 2021 Lublaňskou dohodou)
- Zelená dohoda pro Evropu (2019)
- Nová Lipská charta - Využití transformativní síly měst pro obecný blahobyt (2020)
- Územní agenda 2030 – Budoucnost pro všechny oblasti (2020)
- Politika soudržnosti (pro období 2021 - 2027)
- Nový Evropský Bauhaus (2022)
- Evropská městská iniciativa (2023)

OSN

- Agenda 2030 (2015)
- Nová agenda pro města 2016)

OECD

- Zásady OECD pro městskou politiku (2019)

WHO

- Globální města přátelská seniorům (2007)
- Zdravá města - efektivní přístup k měnícímu se světu (2020)

Evropská rada urbanistů

- Charta Evropského plánování (2013)

Explicitní urbánní politiky a politiky a dokumenty s vlivem na urbánní rozvoj reflektují hlavní globální megatrendy a společenské výzvy. Dokumenty na úrovni EU zdůrazňují mezinárodní rámec definovaný sedmnácti cíli udržitelného rozvoje OSN (SDGs) a společným klimatickým závazkem, geopolitické a ekonomické postavení EU v mezinárodní konkurenci a specifické globální, regionální a lokální výzvy se zásadním vlivem na rozvoj společnosti a území EU. Hlavní podněty získané z dokumentů urbánní politiky EU a mezinárodních organizací lze shrnout do **pěti oblastí narativů a cílů urbánního rozvoje**, které se týkají:

- obecných principů rozvoje měst;
- cílového (žádoucího) stavu měst a městských regionů;
- transformačních cílů očekávaného rozvoje měst a městských regionů;
- priorit rozvoje prostorové organizace území měst, městských regionů a městských sídelních systémů;
- principů uplatňování politik, strategií a praktik urbánního rozvoje.

2.2.1 Obecné principy rozvoje měst a městských regionů: udržitelnost a odolnost

- Udržitelný rozvoj měst
- Odolnost (resilience)

Klíčovým obecným principem rozvoje měst a městských regionů **dlouhodobě zůstává udržitelný rozvoj**, jehož zajištění je založené na holistickém a integrovaném přístupu k vyrovnanému rozvoji ve třech hlavních pilířích udržitelného rozvoje, tj. ekonomickém, sociálním a environmentálním, a to v jejich územním

průmětu do prostředí měst a městských regionů. Koncept udržitelnosti je podobně jako soudržnost a inkluzivní rozvoj součástí v podstatě všech strategických dokumentů a politik a promítá se do celé řady dílčích priorit.

K důrazu na udržitelnost se nově, a to s ohledem na relativně nedávná a náhlá narušení společenského rozvoje a stability (pandemie Covid-19, válka na Ukrajině), přidává **důraz na odolnost (resilienci)**, tj. schopnost vyrovnat se s nenadálými šoky, adaptovat se na nové situace, vyhodnocovat zranitelnost a připravovat se na rizika možných budoucích ohrožení zlepšováním kapacit a možností pro jejich zvládnutí. Oba principy se promítají do všech dalších oblastí, tj. cílového stavu, transformačních cílů, priorit územního rozvoje a principů uplatňování politik, přičemž udržitelnost je více akcentována ve smyslu východisek definování cílového žádoucího stavu a v prioritách územního rozvoje, zatímco koncept odolnosti (resilience) více rezonuje s transformačními cíli i jistými posuny v principech rozhodování.

2.2.2 Cílový (žádoucí) stav měst a městských regionů: vyváženost hospodářského, sociálního a environmentálního rozvoje

- Zelené město (ekosystémové funkce a biodiverzita)
- Spravedlivé a inkluzivní město (životní úroveň a dostupné bydlení)
- Produktivní město (hospodářský růst, zaměstnanost, odolná ekonomika)

Žádoucí cílový stav fungování měst a městských regionů, jejich životního prostředí, společnosti, populace a ekonomiky je odvozován od **vzájemné provázanosti a vyváženosti tří pilířů udržitelného rozvoje**, a to s důrazem na zelené město, spravedlivé a inkluzivní město a produktivní město. Je zdůrazňováno, že vyrovnanost těchto tří paradigmat městského rozvoje je základem pro budování odolnosti měst a městských regionů. Při prosazování nových transformačních trendů musí být vždy uplatňováno vzájemné zohledňování a dosahování harmonie tří pilířů udržitelného rozvoje. Například přechod na uhlíkovou neutralitu musí zahrnovat důsledky pro trh práce, postižené obory, zaměstnance a regiony; digitalizace musí zohledňovat omezení na straně některých společenských skupin a území a je třeba odstraňovat překážky a omezení v přístupu k digitálním technologiím, například u populace seniorů nebo v případě sociálně vyloučených lokalit.

Zelené město aplikuje klimaticky neutrální řešení, a pomáhá tak naplňování globálních environmentálních závazků. Zelené město respektuje, ochraňuje a regeneruje ekosystémy na území měst a zachovává a posiluje biodiverzitu. Zelené město ale také využívá potenciál kvalitní modrozelené infrastruktury pro adaptaci na nepříznivé důsledky klimatických změn, nabízí tím občanům zdravé životní prostředí a posiluje celkovou odolnost přírodních prvků, obyvatel, městské společnosti a potažmo ekonomiky. Prosazování myšlenky zeleného města zásadním způsobem stimuluje změny ve způsobu výroby a spotřeby s cílem využívání možností cirkulární ekonomiky vedoucí ke snížení materiálových toků, odpadů a emisí a energetických nároků.

Spravedlivé město poskytuje rovné příležitosti a environmentální spravedlnost pro všechny obyvatele bez ohledu na socioekonomické postavení, pohlaví, věk nebo původ. Spravedlivé město nikoho neopomíjí nebo neupozaduje a poskytuje každému příležitost pro plnohodnotné zapojení do společnosti. Specifická pozornost je přitom věnována dostupnosti zdravotních a sociálních služeb a bydlení, a to zejména pro znevýhodněné skupiny obyvatel.

Produktivní město s odolným hospodářstvím je založené na diverzifikované ekonomice s prvky cirkulární ekonomiky, která zajišťuje trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst a udržitelný rozvoj. Prosperita měst je založená na poskytování pracovních příležitostí všem obyvatelům a na začleňování znevýhodněných skupin. Atraktivní, inovativní a konkurenceschopná města se vyznačují kvalifikovanou pracovní silou, dostupnou a kvalitní sociální, technickou a logistickou infrastrukturou a vhodnými rozvojovými plochami.

2.2.3 Transformační cíle rozvoje měst a městských regionů: konkurenceschopná a efektivní ekonomika šetrná vůči životnímu prostředí, inkluzivní a bezpečná města demograficky a kulturně různorodých populací, příznivé životní podmínky založené na péči o ekosystémy

- Adaptace na změny klimatu
- Energetická transformace a uhlíková neutralita
- Cirkulární ekonomika
- Digitální transformace
- Udržitelná a efektivní mobilita
- Dostupné bydlení
- Sociální a kulturní diverzita (různorodost)
- Prevence bezpečnostních rizik

Transformační cíle reagují na dlouhodobé globální megatrendy a z nich vyplývající výzvy pro žádoucí společenské transformace. Vzhledem k mimořádným událostem a ohrožením posledních let se do transformačních cílů ve zvýšené míře promítají výzvy vyplývající z existence oblastí vnitřní zranitelnosti a potřeby vytvářet adaptační mechanismy, hledat alternativní řešení a posilovat kapacity pro potřebnou flexibilitu reakcí na různorodé nenadále situace. Transformační cíle jsou vzájemně provázané. Porozumění jejich provázanosti pomáhá a garanci jejich provázanosti zajišťuje synergie tří pilířů udržitelnosti. Například tzv. twinning, tedy provázanost zelené a digitální transformace společnosti, je zásadní celoevropskou výzvou současnosti, která postupuje všech sedm výše uvedených transformačních cílů.

První čtyři transformační cíle, tj. adaptace na změny klimatu, důraz na uhlíkovou neutralitu a cirkulární ekonomiku, a digitální transformace představují **strategické a z hlediska dlouhodobé existence a rozvoje společnosti zásadní úkoly**, k jejichž naplnění mohou města zásadně přispět. Druhá skupina čtyř cílů, tj. udržitelná a efektivní mobilita, dostupné bydlení, sociální a kulturní diverzita (různorodost) a prevence bezpečnostních rizik jsou **střednědobé cíle, jejichž zajištění posiluje kvalitu života, prostředí a infrastruktury pro obyvatele a podnikání, a tím vytváří základní předpoklady pro zajištění dlouhodobých transformačních cílů.**

Města a městské regiony jsou vnímány jako klíčové oblasti, které díky aglomeračním mechanismům, sociálním interakcím, infrastruktuře a vhodným podmínkám pro vytváření inovací mají **nejvyšší potenciál reagovat na globální megatrendy a výzvy a být lídry celospolečenských transformací** jak z hlediska aplikace nových hodnot, postupů a technik tak z hlediska vytváření nových inovativních mechanismů, procesů a produktů.

Města mají nejlepší **předpoklady pro masivní využívání obnovitelných zdrojů energie**, implementaci řešení v oblasti **energetické účinnosti** a zavádění takových opatření, která **zmírňují důsledky klimatických změn**, a to zejména v oblasti budování **zelené a modré infrastruktury**. Digitalizace ovlivňuje všechny oblasti společenského rozvoje. **Digitální řešení** pomáhají zajistit inteligentní městskou mobilitu, posilují energetickou účinnost, zvyšují dostupnost veřejných služeb, pomáhají znevýhodněným skupinám obyvatel a posilují na občany orientovanou, otevřenou a participativní veřejnou správu.

Pro dosažení cílů v oblasti klimatu, posílení sociální inkluze, podpory konkurenceschopnosti a posílení resilience jsou klíčová **energeticky efektivní a ekologicky šetrná dopravní řešení** a atraktivní nabídka dostupné veřejné dopravy, které podporují všestrannou **mobilitu obyvatel** mezi všemi lokalitami v rámci měst a městských regionů a národního a mezinárodního napojení. Mimořádným rozvojovým cílem současnosti je zajištění **dostupného, sociálně inkluzivního, ekologicky šetrného a bezpečného bydlení.**

V důsledku globalizace, formování společného trhu, mimořádné mobility obyvatel, cestovního ruchu, mezinárodní migrace, kulturní otevřenosti a plurality se zvyšuje **sociální a kulturní rozmanitost**, jež vyžaduje transformaci hodnot a narativů s cílem posílení **tolerance a vzájemného akceptování práva na odlišnost** při respektování pravidel občanského soužití. Proměny demokracie směrem k vyšší kulturní, sociální, genderové, etnické a hodnotové pluralitě, masivní využívání digitálních nástrojů a zejména sociálních sítí

k prezentaci různorodých názorů a postojů (včetně desinformací) a nárůst napětí a konfliktních situací v mezinárodním měřítku i v úrovni městských lokalit zvyšují **bezpečnostní rizika** ve smyslu organizovaného zločinu, terorismu, korupce, extremismu či kybernetických hrozeb a vyžadují pečlivé **monitorování a rozkrývání hrozeb, prevenci rizik a připravenost opatření na nápravu důsledků**.

2.2.4 Priority rozvoje prostorové organizace území: vyvážený územní rozvoj

- Snižování, odstraňování a prevence územních disparit
- Priorita polycentrického rozvoje osídlení
- Integrovaný rozvoj a spolupráce ve funkčních regionech (městské regiony)
- Posílení vazeb mezi městem a venkovem

Zásadní prioritou politiky EU je **hospodářská, sociální a územní soudržnost**. Vyvážený společenský a územní rozvoj je podporován prostřednictvím regionální politiky, která zohledňuje územní dimenze fungování a rozvoje evropské společnosti a uplatňuje se na území všech členských států. Priority vyváženého územního rozvoje EU zahrnují především **snížování a odstraňování existujících územních disparit** v makroregionálním měřítku. V oblasti urbánních politik je kladen důraz na vnitro-urbánní disparity, a to zejména s ohledem na **územní koncentrace zranitelných skupin obyvatel** a jejich **segregaci**, existenci nedostatečně využitých, **degradovaných a deprivovaných lokalit (brownfieldů)** a naopak atraktivní lokality s vysokým rozvojovým potenciálem. Vedle snižování a odstraňování disparit prostřednictvím politik a nástrojů inkluze (začleňování), integrace a sociální soudržnosti je zásadní důraz kladen na **prevenci vzniku rizikových sociálně-prostorových disparit**, jež reprezentují například **sociálně vyloučené lokality** nebo **segregované koncentrace obyvatel** znevýhodněných z hlediska socioekonomického postavení, etnika, zdravotních hendikepů nebo právního postavení.

Na úrovni sídelních systémů je důraz kladený na **polycentrický rozvoj** spočívající v posilování vzájemně provázaných **sítí měst** různých velikostí a rolí prostřednictvím infrastruktur podporujících mobilitu populace a zvýšení voleb a možností obyvatel na trhu práce a při využívání služeb, a to při posilování vzájemné spolupráce městských samospráv. Spolupráce územních partnerů je považována za zásadní pro posilování vazeb v rámci **funkčních regionů**, zejména městských a venkovských obcí, městských regionů a periferních oblastí, a v neposlední řadě jádrových měst a suburbánních obcí v rámci městských regionů. Specifickou pozornost vyžadují území, která jsou funkčně propojená, ale správně fragmentovaná a na něž cílí nástroje podporující **územní spolupráci**, plánování a správu překračující administrativní hranice v rámci funkčních celků (ITI, IPRÚ, CLLD, přeshraniční regiony). V případě urbánních politik jde zejména o podporu spolupráce a rozvoje v rámci městských a metropolitních regionů s cílem **efektivního využití rozvojových potenciálů měst pro prosperitu celého regionu** a pro aplikaci **společného postupu** při vypořádávání se s globálními megatrendy (jako je například stárnutí populace), hlavními výzvami současnosti (transformace reagující na globální změny klimatu) a nepříznivými vývojovými trendy (jako je například tzv. urban sprawl).

2.2.5 Principy uplatňování politik, strategií a praktik urbánního rozvoje: kvalitní demokratická správa založená na spolupráci, integrovaném a místně specifickém přístupu a flexibilním rozhodování založeném na datech a předvídání budoucích rizik a ohrožení

- Víceúrovňová správa (vertikální) při zajištění a respektování principu subsidiarity
- Územní spolupráce (horizontální)
- Správa založená na spolupráci a participaci veřejného, soukromého a neziskového sektoru, zejména na aktivní účasti občanů a zainteresovaných subjektů (stakeholderů)
- Integrovaný (holistický) přístup
- Místně podmíněný přístup k rozvoji
- Rozhodování založené na datech, informacích a analýzách trendů a na monitorování důsledků politik
- Flexibilita rozhodování založená na předvídání budoucích trendů a situací a prevenci rizik a ohrožení

Zajištění konkurenceschopnosti, udržitelnosti a inkluzivního rozvoje měst a městských regionů, vzájemné vyváženosti tří pilířů udržitelného rozvoje a prosazení a podpora nezbytných transformací reagujících na výzvy pramenící z globálních megatrendů i mimořádných nenadálých a neočekávaných situací vyžadují **kvalitní veřejnou správu založenou na spolupráci a participaci všech zainteresovaných aktérů**. Za prvé jde o **vertikální spolupráci** subjektů na úrovni města, městských a metropolitních oblastí, regionů, národní vlády a nadnárodních organizací. Za druhé o **horizontální spolupráci** mezi místními samosprávami, orgány veřejné správy a dalšími subjekty v rámci funkčních regionů (městských regionů, aglomerací a metropolitních oblastí), označovanou také termínem „quaduple helix“ Za třetí jde o praktikování správy založené na **spolupráci** veřejné správy se subjekty soukromého sektoru a organizacemi je zastupujícími, organizacemi nevládního neziskového sektoru a **participaci** široké občanské veřejnosti. Dochází tak k vytváření široké koalice podporující a zajišťující rozvoj městských celků na základě široce aplikovaných demokratických principů správy.

Výše uvedené tři pilíře spolupráce a partnerství jsou zásadní pro prosazení **integrovaných přístupů** a strategií územního rozvoje v plánování a správě měst, metropolitních oblastí a městských regionů. Integrovaný přístup vyžaduje spolupráci a vzájemné provázání mezi všemi sektorovými, odvětvovými, tematickými politikami, a to při výše uvedené vertikální koordinaci mezi úrovněmi správy, využívání zmíněných principů správy ve smyslu spolupráce a participace.

S ohledem na nedávné zkušenosti a v souladu s cílem posílit odolnost je zásadním cílem posílit kapacity a kvalitu správy směrem k průběžnému monitorování a vyhodnocování sloužícímu pro **informované rozhodování** založené na informacích, datech, analýzách a z nich vyplývajících doporučeních a **flexibilně reagující** rozhodování veřejné správy ve spolupráci s partnery ze soukromého, neziskového a občanského sektoru. Větší důraz je kladen na **prediktivní a preventivní politiky**, plány a projekty, které zahrnují alternativní scénáře cílcí na předvídání (anticipaci) environmentálních a klimatických změn, hospodářských, energetických a bezpečnostních rizik, demografických, sociálních a zdravotních důsledků dlouhodobých trendů i bezprostředních a náhlých událostí.

Vzhledem k odlišným hospodářským, sociálním a environmentálním podmínkám v území je v politikách a strategických dokumentech zdůrazňována nezbytnost **rozlišování odlišných typů územních celků**, jejich postavení, omezení a možností, tedy zohledňování územní dimenze. V případě urbánních politik jde také o integrovaný přístup k městům, městským regionům a rozsáhlejším sídelním aglomeracím včetně nejvýznamnějších metropolitních regionů. Důležité je využití takových přístupů, které rozlišují **místně specifické** kontexty, podmínky, limity a potenciály, cílí na **specifická území se specifickými potřebami** a zohledňují možné **synergie mezi obecnými (mezi)národními cíli a místními podmínkami**.

2.3 Principy a cíle národní regionální politiky, územního plánování a dalších strategií s významným vlivem na rozvoj území

Urbánní politika České republiky je **nedílnou součástí, respektive podmnožinou a upřesněním regionální politiky s ohledem na rozvoj měst, metropolitních a městských regionů a sídelního systému**. Cílem **podpory regionálního rozvoje** (ve smyslu zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů) je zajistit **dynamický a vyvážený rozvoj území** České republiky se zřetelem na **kvalitu života a životního prostředí**, přispět ke **snížení regionálních rozdílů** a zároveň umožnit **využití místního potenciálu pro zvýšení hospodářské a sociální úrovně** jednotlivých regionů. Věcné zaměření podpory regionálního rozvoje podrobněji vymezuje **Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+**, která je i východiskem pro formulování Zásad urbánní politiky.

Zásady urbánní politiky reflektují **národní podporu regionálního rozvoje** prostřednictvím SRR 21+ primárně z hlediska **typologického členění území Česka do oblastí se specifickými místními a regionálními podmínkami rozvoje**, jež se vztahují k odlišným velikostně-významovým skupinám sídel, jejich roli v sídelním a regionálním systému a pozici v regionálně a územně diferencované struktuře Česka. Tyto územní typy do jisté míry korespondují s územími definovanými v Politice územního rozvoje ČR. Kromě toho Zásady urbánní politiky sdílejí se Strategií regionálního rozvoje ČR 2021+ **výchozí principy** pro uplatňování regionální a potažmo urbánní politiky, kterými jsou **územní dimenze a integrovaný přístup**.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ definuje strategické cíle zaměřené na jednotlivé typy území. Priority urbánní politiky tyto tematické cíle reflektují a dále upřesňují, a to se zřetelem k národním strategickým prioritám deklarovaným ve **Strategickém rámci Česká republika 2030** a dalších politikách, strategiích a dokumentech, jako je Koncepce Smart Cities, Politika územního rozvoje ČR, Strategie sociálního začleňování, Koncepce bydlení ČR 2021+, Koncepce městské a aktivní mobility pro období 2021-2030, Politika architektury a stavební kultury České republiky, Strategický rámec Cirkulární Česko 2040 a další.

Pro Zásady urbánní politiky jsou důležité tři okruhy východisek, jež se týkají:

- vymezení předmětu urbánní politiky ve smyslu územních celků a struktur, na něž politika cílí;
- definování výchozích principů urbánní politiky;
- stanovení tematických priorit urbánní politiky.

2.3.1 Vymezení a definice území, jež jsou předmětem regionální a urbánní politiky a politiky územního rozvoje ČR

Zásady urbánní politiky z roku 2010 a jejich aktualizace z roku 2017 byly připraveny se záměrem koordinovat přístupy všech úrovní veřejné správy k rozvoji měst. Podrobnější určení měst, městských území, nebo městských struktur, na něž cílí, ale v těchto dokumentech absentuje. Na všestranný rozvoj explicitně vymezených území a územních struktur cílí na národní úrovni Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+, Politika územního rozvoje ČR a Koncepce rozvoje venkova.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ definuje **tři urbánní územní typy**, jež jsou východiskem pro urbánní politiku ČR:

- tři metropolitní oblasti: Pražskou, Brněnskou a Ostravskou metropolitní oblast;
- aglomerace: oblasti krajských měst a jejich suburbánního a venkovského zázemí – jde o sídelní aglomerace a městské regiony: Ústecko-chomutovská aglomerace, Olomoucká aglomerace, Hradecko-pardubická aglomerace, Plzeňská aglomerace, Liberecko-jablonecká aglomerace, Českobudějovická aglomerace, Karlovarská aglomerace, Zlínská aglomerace, Mladoboleslavská aglomerace a Jihlavská aglomerace.
- regionální centra a jejich venkovské zázemí: zázemí ale není explicitně vymezené.

První dva typy korespondují s Metropolitními rozvojovými oblastmi a Rozvojovými oblastmi definovanými v **Politice územního rozvoje ČR** (dále také **PÚR ČR**). Kromě toho PÚR ČR stanovuje republikové priority pro

zajištění udržitelného rozvoje území, dále vymezuje rozvojové osy, specifické oblasti, koridory a plochy dopravní a technické infrastruktury a související rozvojové záměry mezinárodního, republikového a nadkrajského významu.

SRR 21+ dále vymezuje **Hospodářsky a sociálně ohrožená území a Strukturálně postižené kraje**. Významnou součástí těchto území jsou všechny výše uvedené urbánní typy území.

Koncepce rozvoje venkova definuje své zájmové území (venkov) jako „**ty obce** (v rozsahu celých územních obvodů), které **nemají v sídelním systému významnější postavení, neplní centrální funkce**, příp. pouze v malém rozsahu, a nevytvářejí si vlastní zázemí většího rozsahu“. Z této definice je zřejmé, že venkov zahrnuje ty části metropolitních oblastí, aglomerací a regionálních center se zázemím, které nepatří mezi jádrová města a centra osídlení.

2.3.2 Výchozí principy uplatňování urbánní a regionální politiky a dalších strategií a koncepcí s explicitním vlivem na rozvoj územních celků a struktur

Výchozím principem pro tvorbu a aplikaci urbánní politiky definovaným v dosavadních **Zásadách urbánní politiky (2010, 2017)** je „**udržitelný rozvoj** měst zahrnující a integrující hlediska hospodářská, environmentální a sociálně-kulturní“. Principy udržitelného rozvoje jsou buď výchozím rámcem nebo významným principem pro všechny zásadní strategické dokumenty počínaje Strategickým rámcem Česká republika 2030. Na rozdíl od mezinárodních strategií a dokumentů se v Česku zatím nepřidává akcent na odolnost (resilienci), respektive spíše výjimečně. **Národní plán obnovy: Plán pro oživení a odolnost České republiky (2021)** má sice odolnost v názvu, diskurzivně i věcně však akcentuje spíše obnovu než odolnost. Výjimkou je **Koncepce Smart Cities**, která explicitně staví princip **odolnosti** (resilience) do popředí.

Elementární zásadou definovanou v aktualizaci Zásad urbánní politiky z roku 2017 je **strategický a integrovaný přístup** k rozvoji měst. Strategický přístup je dlouhodobě vnímán jako základní princip uplatňování veřejných politik. Integrovaný přístup je v současnosti obecně považován za jeden z hlavních principů a klíčových nástrojů zajišťování provázanosti a synergií dílčích politik při naplňování cílů udržitelného rozvoje. Jeho uplatnění při plánovací činnosti zdůrazňuje také Politika územního rozvoje ČR, zatímco Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ akcentuje spíše roli integrovaných nástrojů (ITI, CLLD, dříve též IPRÚ).

Strategické dokumenty zpravidla definují tematické a procesní cíle a priority a na principy odkazují spíše nahodile. Výjimkou je **Koncepce Smart Cities – odolnost prostřednictvím SMART řešení pro obce, města a regiony**. Koncepce zdůrazňuje, že odolnost a lokální soběstačnost je potřeba budovat na **principu udržitelnosti**, přičemž **SMART řešení** jsou založená na sedmi **principech**, které lze považovat za **významné komponenty strategického a integrovaného přístupu**. Vedle již výše zmíněného principu odolnosti mezi ně patří princip spolupráce, princip koheze a komplementarity, horizontálního a vertikálního propojení, princip řešení založený na relevantních informacích a faktech (evidence based) a také princip krátkých vzdáleností, který vyjadřuje spíše územní dimenzi SMART řešení.

Všechny výše uvedené principy zdůrazňující udržitelný rozvoj a odolnost a strategický a integrovaný přístup jsou obecně platné ve vztahu k různorodým politikám a rozvojovým strategiím. Otázkou je, zda existují principy, které by byly vlastní nebo specifické pro politiky, jejichž předmětem jsou územní celky a struktury, potažmo města, metropolitní oblasti, městské regiony a sídelní struktury, jež jsou předmětem urbánní politiky. Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ deklaruje, že do ostatních strategických záměrů státu vstupuje prostřednictvím definování jejich územní dimenze. **Územní dimenze** je chápána jako **takové zacílení veřejné politiky (resp. programů), které zohledňuje odlišné výchozí podmínky různých typů území (včetně urbánních) a tomu odpovídající odlišné rozvojové cíle a nástroje**.

Princip územní dimenze je doposud **uplatňován především v prostředí evropských fondů**, a to ve smyslu územních specifik tematických oborových výzev, problémů a jejich řešení. Princip územní dimenze vytváří rámce a požadavky na ostatní veřejné politiky, kde je uplatnění územní dimenze vhodné a žádoucí. Méně

důrazně je přitom artikulováno, že **územní dimenze** je ve své podstatě uplatňována jako **zásadní výchozí princip regionální politiky České republiky** a potažmo urbánní politiky a politiky rozvoje venkova.

V případě politik a nástrojů explicitně zaměřených na rozvoj územních celků je koncept územní dimenze primárně spojován s takzvanými **integrovanými nástroji**, kterými jsou v podmínkách ČR Integrované územní investice (ITI), Integrované plány rozvoje území (IPRÚ)¹ a Komunitně vedený územní rozvoj (CLLD). Mezi další nástroje realizace územní dimenze jsou pak řazeny koordinovaný přístup k sociálnímu vyloučení (KPSVL) a regionální akční plány (RAP). Územní dimenze je rovněž uplatňována prostřednictvím specifických výzev pro vybrané regiony. Poněkud upozaděná je zatím skutečnost, že princip nastavení veřejných intervencí, nazývaný územní dimenzí, se promítnul do **vymezení územních cílů SRR 21+**, kterými jsou metropolitní území, aglomerace, regionální centra a jejich zázemí, strukturálně postižené kraje a hospodářsky a sociálně ohrožená území.

Uplatnění územní dimenze umožnilo koncentrovat prostředky z programů fondů EU ve specifických typech území s ohledem na konkurenceschopnost v závislosti na rozvojovém potenciálu a/nebo na vyrovnávání územních disparit s ohledem na regionální diferenciaci území Česka a zejména na koncentraci problémů ekonomického, sociálního či environmentálního charakteru ve specifických regionech. Uplatnění principu územní dimenze je přitom v synergickém souladu s integrovaným přístupem a využitím integrovaných nástrojů.

2.3.3 Priority regionální politiky a národních politik s výrazným urbánním průmětem

Priority národních politik a strategií je možné s ohledem na urbánní politiku rozdělit do tří oblastí:

- priority územního rozvoje, respektive rozvoje územních celků a struktur;
- priority vztahující se k procesům rozhodování;
- priority tematické v oblastech významných pro urbánní rozvoj.

Priority týkající se územního rozvoje stanovují především Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ a Politika územního rozvoje ČR.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ váže rozvojové priority pro definované územní typy:

- mezinárodně **konkurenceschopná metropolitní území** adaptovaná na ekonomický, prostorový a populační růst;
- **aglomerace využívající svůj růstový potenciál** a plnící úlohu významných krajských hospodářských, kulturních a akademických **center**;
- **hospodářsky stabilizovaná regionální centra** představující snadno dostupná centra kultury, zaměstnanosti a obslužnosti příslušných funkčních regionů, jejichž venkovské zázemí je dobře dopravně napojeno na regionální centra, disponuje dostatečnou sítí služeb a jsou v něm uplatňována inovativní řešení;
- **revitalizované a hospodářsky restrukturalizované regiony** přizpůsobené a flexibilně reagující na potřeby trhu;
- **hospodářsky a sociálně ohrožená území** s dobrou kvalitou života.

Politika územního rozvoje České republiky stanoví celou řadu priorit týkajících se měst, urbánního prostoru a osídlení s cílem účelného, úsporného, udržitelného a inkluzivního využívání a **uspořádání území**, zejména:

- podporovat **vyvážený a polycentrický rozvoj sídelní struktury**;
- vytvářet územní předpoklady pro **posílení vazeb mezi městskými a venkovskými oblastmi**;

---

¹ Nástroj IPRÚ pro programové období EU 2021-2027 splyne s nástrojem ITI, nadále probíhá implementace nástroje v programovém období EU 2014-2020.

- vytvářet předpoklady pro rozvoj, využití potenciálu a polyfunkční **využívání opuštěných areálů a ploch** (tzv. brownfields)
- předcházet **prostorově sociální segregaci** s negativními vlivy na sociální soudržnost obyvatel;
- **hospodárně využívat zastavěné území** (podpora přestaveb revitalizací a sanací území) a **zajistit ochranu nezastavěného území** (zejména zemědělské a lesní půdy) a zachování veřejné zeleně, včetně minimalizace její fragmentace;
- **omezovat nežádoucí srůstání sídel** s ohledem na zajištění přístupnosti a prostupnosti krajiny a **zachovat souvislé plochy nezastavěného území** v bezprostředním okolí velkých měst, způsobilých pro nenáročnou formu krátkodobé rekreace;
- vytvářet rovněž podmínky pro **zkvalitnění dopravní dostupnosti obcí** (měst), které jsou přirozenými regionálními centry v území tak, aby se díky možnostem, poloze i infrastruktuře těchto obcí zlepšovaly i podmínky pro rozvoj okolních obcí ve venkovských oblastech a v oblastech se specifickými geografickými podmínkami;
- vytvářet **efektivní dopravní sítě pro spojení městských oblastí s venkovskými oblastmi**.

Omezení nepřiměřeného a nevhodného rozrůstání sídel do okolní krajiny a negativních důsledků suburbanizace pro udržitelný rozvoj území zdůrazňuje více politik, zejména PÚR ČR a také **Politika architektury a stavební kultury České republiky**. Posledně jmenovaná navíc věnuje mimořádnou pozornost vybavenosti území vhodnými veřejnými prostranstvími, jejich snadné dostupnosti a vzájemnému propojení. S důrazem na upřednostňování kompaktní stavby měst v porovnání s rozrůstáním do krajiny koresponduje důraz na uplatňování **principu „krátkých vzdáleností“** deklarovaný v Konceptu Smart Cities.

Priority v oblasti rozhodovacích procesů a jejich dalšího zlepšení zdůrazňují nezbytnost **komplexních řešení** před uplatňováním jednostranných hledisek a požadavků a tím naplňovat integrovaný přístup a **integrovaný rozvoj území**. Politiky poukazují na potřebu důsledněji využívat možnosti **spolupráce veřejného a soukromého sektoru, participace veřejnosti** na rozhodování a **vícezdrojového financování**. V některých případech se objevuje akcent na potřebu **dalšího a kontinuálního vzdělávání** úředníků veřejné správy.

V případě **tematických priorit** je pro formulování zásad urbánní politiky vedle SRR 21+ zásadní **Strategický rámec Česká republika 2030**, který definuje hlavní směry a cíle udržitelného rozvoje. Strategický rámec je členěn do šesti klíčových oblastí, kde se řada témat propisuje do urbánního prostoru. Čtvrtá klíčová oblast explicitně pojednává o obcích a regionech a vytyčuje strategické cíle, jež se týkají dostupnosti **veřejných služeb** pro obyvatele, **kvality života** a snižování regionálních nerovností, kvalitního **urbánního rozvoje**, omezení emisí skleníkových plynů a **adaptace na dopady změn klimatu** a využívání nástrojů pro **udržitelný rozvoj** municipalit.

Politika územního rozvoje ČR a Politika architektury a stavební kultury České republiky poukazují nezbytnost **chránit a rozvíjet přírodní, civilizační a kulturní hodnoty v území**, včetně urbanistické koncepce sídel, architektonického a archeologického dědictví. Mezi priority s důsledky pro městský rozvoj patří také důraz na omezování **nepříznivých účinků tranzitní dopravy** a preventivní **ochrana území a obyvatelstva před riziky a přírodními ohroženími**. Specificky jsou zdůrazňována **adaptační opatření** reagující na **změny klimatu**.

Oba dokumenty identifikují jako prioritní vytváření podmínek pro **rozvoj veřejné infrastruktury v území**, a to včetně digitální technické infrastruktury. Zvláštní pozornost je věnována **kvalitě veřejných prostranství**, veřejného prostoru, charakteru prostředí, **jedinečnosti a autentičnosti míst**. Do této oblasti patří i důraz na vytváření podmínek pro rozvoj **udržitelného cestovního ruchu**.

Mimořádná pozornost se zaměřuje na **udržitelnou mobilitu** a **zlepšování dostupnosti** území, které jsou považovány za klíčové předpoklady hospodářského rozvoje a zároveň sociální a územní soudržnosti. Mezi priority patří podmínky pro **environmentálně šetrné formy dopravy**, pozornost zaměřená na **integrované systémy veřejné dopravy** a **návaznosti různých druhů dopravy** a upřednostňování **veřejné hromadné, cyklistické a pěší dopravy**. **Koncepce městské a aktivní mobility** přitom jako výchozí prioritu zdůrazňuje

předcházení potřeb po mobilitě cíleným plánováním města, důrazem na kompaktní zástavu a vhodným umístěním veřejné vybavenosti. Na ni navazuje důraz na změnu přepravních priorit směrem k využívání hromadné dopravy. Až následnými kroky jsou technické standardy dopravy a její energetické nároky a optimalizace dopravních řešení v prostředí měst.

Na jednu z aktuálně nejpalčivějších výzev reaguje **Koncepce bydlení ČR 2021+**, jejímž cílem je zajistit dostatek **dostupného, stabilního a udržitelného bydlení**, kdy stát ve spolupráci s obcemi pomůže uspokojit potřebu bydlení těm, kteří si nejsou schopni zajistit bydlení na trhu sami. Koncepce reaguje na regionální nerovnosti a pracuje rovněž s regionální dostupností bydlení. Rozvoj dostupného bydlení reflektuje rovněž **komponenta Národního plánu obnovy**.

Strategie sociálního začleňování 2021–2030 se zaměřuje na nejohroženější skupiny obyvatel a upozorňuje na bezdomovectví, bytovou nouzi, sociální vyloučení a rizika segregace a mimořádné regionální disparity s koncentrací především ve městech Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje. Strategie stanovuje dva základní cíle, a to zvyšovat dostupnost bydlení pro osoby ohrožené vyloučením z bydlení nebo po jeho ztrátě a snižovat riziko ztráty bydlení a bezdomovectví na základě komplexní a individualizované podpory při využívání multidisciplinární spolupráce pracovníků úřadů práce, obcí, nestátních neziskových organizací a sociálních služeb.

Podpora **spolupráce, sounáležitosti a soudržnosti**, a to při využití **synergií mezi různými aktivitami a veřejnými službami** s cílem posílení celkové odolnosti (resilience) je takto explicitně popsána v **Koncepci Smart Cities**, nicméně v různých formách prostupuje všemi diskutovanými strategiemi a dokumenty.

2.4 Potřeby, problémy a rozvojové potenciály českých měst

Zásady urbánní politiky zohledňují **specifické podmínky České republiky**, regionů a osídlení, a z toho vyplývající **problémy a potřeby** a rovněž **místní a regionální rozvojový potenciál**. Města se potýkají s řadou problémů a výzev. Výzvy často znamenají i příležitosti pro rozvoj, zlepšení postavení a kvality života obyvatel. Skladba a míra vlivu problémů a výzev se liší v závislosti na velikosti sídla, dynamice jeho růstu, jeho historii, poloze i pozici v sídelním systému. V řadě případů se však města a městské oblasti potýkají s podobnými **výzvami, potřebami a problémy**, byť s různou intenzitou a v modifikovaných podobách. Nedostatečné nebo nekoncepční řešení těchto výzev může podvazovat ekonomický rozvoj měst a městských regionů, zhoršovat životní prostředí nebo ohrožovat společenskou soudržnost a snižovat kvalitu života obyvatel.

Sídelní a regionální systém Česka se vyznačuje několika základními rysy a transformačními procesy, které mají vliv na rozvojový potenciál měst a výzvy, kterým města čelí. Jde zejména o:

- **rozdobenou sídelní strukturu** a její dlouhodobé ukotvení v územně správní organizaci;
- **prohlubující se urbanizaci**, jež se vyznačuje koncentrací obyvatel, pracovních příležitostí a služeb do největších měst a jejich regionů a zároveň dekoncentrací bydlení v rámci městských regionů v důsledku suburbanizace;
- **nemalé a narůstající regionální disparity** v ekonomickém rozvoji a sociálním postavení obyvatel.

Sídelní strukturu Česka charakterizuje **vysoká rozdrobenost osídlení do tisíců sídel**. Vysoký počet sídel, jež jsou relativně **rovnoměrně rozmístěné**, není sám o sobě zásadní problém. Jde o strukturu, která je důsledkem historického formování společnosti a využívání krajiny a v současnosti pomáhá kulturní krajinu udržovat. Sídelní strukturu zároveň charakterizují značné **velikostní rozdíly mezi sídly**. Pouze **malý počet měst a jejich funkčních regionů má populaci blížící se a převyšující 100 tisíc obyvatel**. Na druhou stranu **převažují malé obce**, kdy téměř dvě třetiny mají méně než 500 obyvatel. V Česku je sídelní struktura reflektovaná a dále umocněná prostorovou rozdrobeností samosprávy. Místní samospráva na obecní úrovni do značné míry kopíruje strukturu osídlení. V důsledku toho významově a kompetenčně stejnou roli hrají obecní samosprávy pro velmi malá sídla a pro velká města. Obecní samosprávy tak rozhodují o zcela

odlišných územích z hlediska velikosti, populace a zejména ekonomického a obslužného významu. Velká města a malá sídla jsou nicméně **vzájemně propojená v hierarchicky strukturovaném sídelním a regionálním systému**. Velká města svými funkcemi obsluhují menší sídla, a ta naopak nabízí prostředí pro příměstské bydlení, rekreaci, zemědělství a lesní hospodářství. Zatímco se osídlení vyznačuje funkčně provázanými městskými regiony, rozvoj těchto územních celků závisí především na individuálních prioritách mnoha vzájemně nezávislých obecních samospráv.

Přestože se sídelní struktura vyznačuje značnou setrvačností, dochází k jejím proměnám, které pak dlouhodobě ovlivňují chod a rozvoj společnosti. Sídelní a regionální systém ovlivňuje zejména fungování ekonomiky v prostoru. Ekonomické principy a procesy stimulují **koncentraci ekonomických aktivit a populace do měst** a v posledních desetiletích **zejména do velkých měst a jejich metropolitních oblastí, městských aglomerací a vybraných dobře dopravně dostupných koridorů**. Dochází tak k **prohlubující se urbanizaci**, která není pouhou koncentrací ekonomických aktivit a obyvatel do měst, ale týká se růstu a intenzivního vnitřního propojování celých městských regionů největších a rovněž rozvíjejících se měst v rámci metropolitních oblastí a aglomerací. Přestože se hlavně hovoří o suburbanizaci a dekoncentraci v rámci městských regionů, metropolitních oblastí a aglomerací, zásadním impulsem a zdrojem je **koncentrace ekonomiky, práce, bydlení a obyvatel do metropolitních oblastí a aglomerací**.

Proces **suburbanizace** si zasluhuje samostatnou pozornost. Příměstské oblasti slouží zejména k bydlení a rekreaci, zatímco většina pracovních míst a služeb je využívána v centrech městských regionů. To přináší zvýšení dopravní zátěže, nutnost zajištění parkování, zvyšování nákladů na veřejné služby ve městě bez odpovídajícího pokrytí daňovými výnosy, zábor zemědělské půdy, nekvalitní urbanistická řešení v zázemí měst nebo omezené možnosti budování funkčních komunit v těchto oblastech. Suburbánní rozvoj nabývá různorodých forem. **Prostorově fragmentovaný a funkčně nepropojený růst** bývá označován jako „**sprawl**“, pro což vznikl v češtině příměr „sídelní kaše“. Taková forma rozvoje má řadu **nepříznivých ekonomických, sociálních a environmentálních důsledků**, které zpravidla zahrnují vyšší energetickou náročnost, neúměrné dopravní zatížení individuální automobilovou dopravou, vliv na přetížení a úpadek městských center, problematické zabezpečení základních služeb pro obyvatelstvo suburbí, výraznější segregaci funkcí a obyvatel a snižování sociální soudržnosti v regionu, zastavění zemědělské půdy a snižování biologické rozmanitosti. Velmi významnou **příčinou takového rozvoje v Česku je velká rozdrobenost územní správy** a plánování výstavby a **nedostatečná koordinace rozvoje** v měřítku metropolitních oblastí, aglomerací a městských regionů, tj. celků, které jsou funkčně propojené fungováním trhů práce, trhů bydlení a každodenní dojížděnou za prací, službami a do škol. Integrovaný rozvoj metropolitních oblastí a aglomerací, který využívá potenciály suburbánního růstu a synergií s jádrovými městy a podporuje územně vyvážený a polycentrický rozvoj, může vytvářet vhodné prostředí pro fungování aglomeračních mechanismů, jež jsou podmínkou úspěšného a udržitelného rozvoje ekonomiky a kvality života obyvatel.

Urbanizace do metropolitních celků a aglomerací má zásadní vliv na národní regionální systém. Narůstá **nerovnoměrnost mezi vysoce urbanizovanými oblastmi** a regiony v periferním postavení. Velká urbánní centra a jejich okolní regiony koncentrují rozvíjející se ekonomiku, ale také vědu, výzkum, inovace (jak technického, tak netechnického charakteru) a terciérní vzdělávání, intenzivní možnosti kulturního vyžití, lepší zdravotní a sociální služby. Prostorová koncentrace ekonomických činností a nabídky práce, bydlení a obyvatel, služeb a zabezpečení běžného života je nejen důsledkem fungování ekonomiky, ale také preferencí značné části obyvatel pro život v prostředí měst a jejich aglomerací, které nabízí lepší možnosti volby a naplnění osobních preferencí. Rozvíjející se města, městské regiony a aglomerace dále zlepšují **podmínky pro podnikání a ekonomické činnosti a kvalitu každodenního života obyvatel**. Jde o vzájemně se podporující mechanismus, který v zásadě přináší pozitivní podmínky pro celonárodní rozvoj. Z jeho potenciálu ale musí získávat všechny regiony. V českých podmínkách do kategorie jader urbanizace v podstatě patří všechna krajská města a další města s nimi spojená intenzivními funkčními vazbami, jako Kladno ve vztahu k Praze, nebo Havířov k Ostravě.

Metropolitní oblasti a aglomerace koncentrují **funkce nejvyššího řádu** (administrativní, řídicí, finanční, vědu a výzkum, vysoké školství, dopravní a technickou infrastrukturu, kulturní zařízení a služby) a disponují odvětvově **širokou nabídkou pracovních příležitostí**. Velká a některá středně velká města plní

funkci hierarchicky vyšších (makroregionálních) center osídlení, jejichž infrastruktura slouží nejen pro potřeby vlastních obyvatel, ale i **pro obyvatele rozsáhlých oblastí včetně venkovských regionů**.

Funkční regiony a aglomerace velkých měst nicméně nezahrnují všechna sídla. Ve venkovských oblastech hrají významnou úlohu **střední a malá města**, která zde plní pracovní a obslužné funkce pro své blízké okolí. Jejich význam pro venkovské regiony roste s vyšší vzdáleností od metropolitních oblastí, aglomerací a velkých měst. Mnohá malá a středně velká města těží ze svého potenciálu, vhodné geografické polohy, dobrého dopravního napojení a také aktivity místní správy a využitých příležitostí a **mohou nabídnout rozvíjející se ekonomiku, pracovní trh a služby** pro své a případné nové obyvatele. Dlouhodobě se projevujícím trendem je nicméně **snižování počtu mikroregionálních center** a redukce jejich pracovních regionů. Nemalá část malých měst tak svoji **ekonomickou roli spíše ztrácí a plní především roli center nabízejících služby pro obyvatelstvo z bezprostředního mikroregionu**. V případě dobrého dopravního napojení a zvyšujících se možností mobility mohou obyvatelé sídel geograficky umístěných mimo velké aglomerace využívat jejich nabídky. Řada malých a středních měst se nicméně potýká se **stagnujícím nebo snižujícím se počtem obyvatel**. To s sebou nese důsledky v ekonomické i sociální oblasti a propisuje se do zajišťování veřejných služeb a infrastruktury. Ne všechna sídla a oblasti jsou rozvojové nebo na rozvoj dostatečně napojené. Zpravidla se označují jako periferní regiony. Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ je klasifikuje jako **hospodářsky a sociálně ohrožená území** (ta vedle periferních a zaostávajících zahrnují také urbanizované, tj. neperiferní, strukturálně postižené regiony).

Rozvoj měst neovlivňuje jen jejich velikost, význam a pozice v sídelní struktuře, ale také **regionální odlišnosti a nerovnosti**. SRR 21+ specificky vymezuje území **strukturálně postižených krajů** (Moravskoslezský, Ústecký a Karlovarský). Ústecký a Moravskoslezský kraj se zároveň vyznačují v porovnání s jinými českými regiony **mimořádnou mírou chudoby, sociálního vyloučení a segregace**, které se koncentrují zejména ve městech. Vedle postavení měst v sídelní hierarchii a plnění role center je tak pro možnosti rozvoje měst zcela zásadní i jejich postavení v regionální struktuře, a to zejména s ohledem na **značné meziregionální ekonomické a sociální disparity**. Zatímco některá města mají příznivou situaci z hlediska jejich postavení v sídelní hierarchii i s ohledem na příznivý regionální rozvoj, jiná města a aglomerace jsou významnými pracovními a obslužnými centry, která se **zároveň potýkají s nepříznivou ekonomickou a sociální situací**. Na území Česka jsou ale také oblasti, včetně malých a středně velkých měst, které jsou stranou nejvýznamnějších městských center a zároveň patří mezi hospodářsky a sociálně ohrožená území.

Města v Česku jsou **ovlivněná globálními společenskými megatrendy a z nich pramenícími výzvami**. Ty nicméně přinášejí odlišné důsledky ve městech s odlišnou velikostí, významem, ekonomickou základnou, sociální strukturou a umístěním v sídelním a regionálním systému.

Česká ekonomika je do značné míry postavená na **zpracovatelském průmyslu**, zejména v oblastech jako automobilový průmysl, strojírenství, elektronika a chemie. Tato odvětví jsou často součástí **globálních výrobních sítí**, což přináší investice, exportní příležitosti a pracovní místa. Díky otevřené ekonomice a příznivému podnikatelskému prostředí přitahuje Česko zahraniční investice a kapitál, což má pozitivní vliv na ekonomický rozvoj. Praha a Střední Čechy a některá další velká města a jejich metropolitní a městské regiony mají dynamické a rozvinuté ekonomiky, zatímco menší města, venkovské a periferní regiony a oblasti potýkající se se strukturálními problémy ovlivňuje nízká investiční aktivita a omezený ekonomický rozvoj, což vede k **nerovnoměrnému rozvoji mezi městy a regiony** v Česku. Zejména menší města často vykazují omezenou **různorodost ekonomické základny**, což je činí zranitelnějšími v případě rychlých změn v globální ekonomice.

Výzvám čelí i města a regiony s výrobou, jež je závislá na zahraničních investicích a vlastních. Tato města vedle aktuální nabídky práce pro obyvatele musí čelit také potenciální zranitelnosti. Nemalá část výroby se totiž nachází spíše v **nižších článcích dodavatelských řetězců** a její stabilita, prosperita i přínosy jsou značně **závislé na podmínkách na mezinárodních trzích a rozhodnutích činěných mimo Českou republiku**. Jistým východiskem je větší důraz na utváření **regionálních inovačních ekosystémů** založených na spolupráci mezi podniky, výzkumnými a vzdělávacími organizacemi a veřejnou správou. K jejich rozvoji pomáhají **regionální inovační centra a regionální inovační strategie**. I přes značný rozvoj mají česká města stále rezervy ve využití

potenciálu regionálního **inovačního systému**, a to s ohledem na nedostatečnou spolupráci výzkumných organizací se soukromým sektorem a se zahraničím, nedostatečný transfer výsledků výzkumu a vývoje do praxe, omezené tržní kompetence řady firem, nedostatečně pružný systém vzdělávání a nevýhodné postavení firem v rámci globálních produkčních sítí.

Extenzivní zapojení do mezinárodní dělby práce zpravidla přináší **jednostrannější odvětvovou specializaci lokálních a regionálních ekonomik**, což v případě ekonomických problémů zvyšuje rizika nepříznivých a rozsáhlých důsledků pro celou ekonomiku města nebo regionu. Proto se města a regiony snaží podporovat **rozvoj vzdělávání, výzkumu a inovací**. Kvalita pracovní síly a inovační potenciál jsou důležitou podmínkou pro zlepšení mezinárodního postavení firem, lepší využívání vnitřního rozvojového potenciálu a pro zvyšování rozmanitosti a odolnosti ekonomické základny.

Největší část zaměstnanosti je nicméně ve **službách**. Služby zaměřené na podporu výroby a výstavby a nabízející vlastní produkty na trhu (investiční bankovnictví a pojišťovnictví, development, IT, HR a PR služby, masová média) nabízí vysoce kvalifikované a dobře ohodnocené pracovní pozice, ovšem především v největších městech. I vysoce specializované služby zaměřené na obyvatelstvo, jako jsou vysokoškolské a výzkumné organizace nebo specializovaná zdravotnická zařízení, s vysokými nároky na pracovníky a vyššími možnostmi ohodnocení se **koncentrují ve velkých městech**. Oproti tomu široké spektrum služeb, jež jsou zaměřené na obyvatele a zejména prodej zboží každodenní spotřeby, prostupují sídelním systémem až do úrovně místních středisek. Zpravidla však nabízí jen málo kvalifikované pozice a tomu odpovídající mzdové ohodnocení.

Ekonomický rozvoj a jeho možnosti vytváří v sídelním a regionálním systému několik **polarit, které se vzájemně prolínají**. První vyplývá z koncentrace ekonomických činností a nabídky pracovních příležitostí do vybraných center osídlení a odráží se v **rozdílech mezi velkými městy, malými a středně velkými městy a populačně menšími obcemi**. Druhá polarita pak vnitřně dělí skupinu malých obcí a malých měst na ty, které se nachází v **dynamicky rostoucích metropolitních a městských regionech**, a mají tak, v porovnání s obcemi v periferních regionech, přístup k rostoucímu a rozmanitému trhu práce. Třetí úroveň polarit odlišuje **velké metropolitní oblasti**, a to především Pražskou a částečně Brněnskou, které nabízí řídicí a vysoce odborné činnosti a tomu odpovídající platové ohodnocení, od **regionů, jejichž ekonomika závisí především na zpracovatelském průmyslu**, od oblastí, jež se vypořádávají se **strukturálními problémy** a v neposlední řadě od **periferních oblastí**, jež se vyznačují omezenou a smršťující se ekonomikou.

Zatímco některá města a mnohé obce v periferních polohách trápí **nedostatečná nabídka práce** a odchod lidí v produktivním věku za prací do jiných regionů, města v ekonomicky rostoucích oblastech se potýkají spíše s **nedostatkem pracovních sil** a v případě velkých měst a míst se specializovanými výrobami také s **nedostatkem dostatečně kvalifikovaných pracovníků**. Poptávka po pracovnících na méně kvalifikovaných a hůře placených pozicích ve výrobě, stavebnictví, zemědělství a službách je již dvě desetiletí naplňována mezinárodní imigrací za prací, a to především ze zemí východní Evropy, což přináší další výzvy, zejména v oblasti sociálních nerovností, sociální interakce, integrace migrantů/cizinců, rizik segregace a vlivů na trh bydlení.

Nejvýznamnějším aktuálním problémem především rozvíjejících se měst, městských regionů a metropolitních oblastí je **zásadní nedostatek dostupného a kvalitního bydlení**. Ovlivňují jej faktory, jako jsou problémy při přípravě a schvalování územně plánovací dokumentace ve velkých městech, zdlouhavý a nejistý proces stavebního řízení, až dosud velmi omezená role veřejného sektoru při výstavbě dostupného a sociálního bydlení, investiční nákupy bytů, krátkodobé pronájmy nabízené prostřednictvím sdílené ekonomiky nebo dlouhodobě neřešená problematika prázdných objektů. Krizi na trhu s bydlením prohloubily a v některých aspektech nadále budou prohlubovat dlouhodobé důsledky války na Ukrajině, růst cen stavebních materiálů a energií, snižující se kupní síla středních vrstev obyvatelstva a poptávka ze strany zvýšené migrace.

V posledních desetiletích značně narostla **dopravní mobilita** obyvatel. Vedle pozitivních stránek, které jsou spojené s možností využívat rozmanitější nabídky pracovních příležitostí a služeb v rozsáhlejších územích, přináší také řadu výzev, zejména pokud je mobilita silně závislá na osobních automobilech. Rostoucí výkony

silniční dopravy mají negativní dopady na životní prostředí, veřejné zdraví, bezpečnost provozu, přispívají k vyšším emisím skleníkových plynů a znečišťujících látek a jsou náročné na spotřebu energií. Proto je v posledních letech důraz kladený na **udržitelnou mobilitu** a **efektivní a inteligentní (smart) dopravní systémy**, jež jsou založené na větším podílu **cenově dostupné veřejné dopravy integrované** v rozsáhlých regionech kolem velkých měst a hlavních center zaměstnanosti. Vedle individuální automobilové dopravy se na nepříznivém stavu rovněž podílí nákladní doprava při zásobování měst a také tranzitní doprava. Rychlý růst silniční dopravy a neodpovídající stav silniční sítě, nedokončené obchvaty či neexistující parkoviště na okrajích větších měst vedou k častému výskytu dopravních kongescí a přetížení centrálních částí měst parkujícími automobily. Stále častěji se tak objevují a prosazují **řešení omezující automobilovou dopravu**.

Možnosti železniční dopravy naráží na nedostatečnou kapacitu příměstských **železnic** a pomalou přípravu výstavby a realizaci rychlých spojení, na kterých lze dosáhnout cestovních dob kratších než automobily na dálnicích.

Je třeba zvyšovat efektivitu a udržitelnost **dopravních systémů** uvnitř měst a zkvalitňovat jejich napojení na další obce a města včetně zahraničních. Přetrvává potřeba budování a úpravy vnitřní dopravní infrastruktury včetně infrastruktury pro aktivní mobilitu (pěší a cyklistickou) a řešení dopravy v klidu, stejně jako nutnost budování a dokončování obchvatů kolem měst a napojení na dopravní systémy vyššího řádu. V případě cyklistické dopravy je třeba preferovat její důsledné oddělení od dalších forem dopravy. Klíčovou roli v udržitelné a efektivní mobilitě v metropolitních oblastech a aglomeracích může hrát **příměstská železniční doprava** s vysokou frekvencí spojů a mezi významnými urbánními centry **vysokorychlostní železnice**.

Stále významnější roli v rozvoji měst a městských regionů hraje **digitalizace, vysokorychlostní internet** a umělá **inteligence**. Tyto technologie mohou zásadně zlepšit efektivitu, udržitelnost a kvalitu života obyvatel. Koncept chytrého města (Smart City) ovlivňuje oblasti mobility, energetické efektivity, monitorování životního prostředí, bezpečnosti, veřejné správy i participace obyvatel. Vzhledem k současné úrovni rozvoje digitálních technologií je stále neuspokojivá **míra a kvalita zavedení digitalizace a dalších inteligentních řešení** v oblasti veřejné správy (propojení datových systémů, digitalizace služeb, digitální dvojče aj.). Zásadní výzvu a potenciál pro proměny městské správy, rozvoje a kvality života představuje využití umělé inteligence.

Do popředí se dostávají otázky životního prostředí, a to zejména s ohledem na zmírňování nepříznivých důsledků klimatických změn a zároveň s ohledem na prevenci negativních vlivů člověka na přírodní prostředí. V důsledku výstavby nezřídka dochází ke **snižování ploch s vegetací**, což mimo jiné snižuje schopnost lépe se vyrovnávat s dopady klimatické změny na městské mikroklima. Plochy zeleně v sídlech plní široké spektrum ekosystémových funkcí a služeb pro společnost. Jedná se zejména o retenci srážek, snižování okolní teploty během letních vln veder, pohlcování škodlivin z ovzduší či pozitivní působení na psychiku obyvatel.

Přijaté celospolečenské závazky v oblasti ochrany klimatu, uhlíkové neutrality, alternativních zdrojů energie jsou umocněné růstem cen energií (oproti období před propuknutím pandemie covid-19) a zdůrazňují potřebu hledat **energetické úspory a alternativní zdroje energie** a řešit zejména vysokou **energetickou náročnost starších budov**. Specifickou výzvu představuje dosahování energetických úspor u památkově chráněných objektů a u nezapsaných objektů vykazujících památkové hodnoty, a to s ohledem na potřebu ochrany kulturního dědictví.

Řada měst se stále potýká s potřebou budování a obnovy **městské infrastruktury** a **revitalizace brownfieldů**. Přestože mnohá městská centra prošla komplexní obnovou a oživením, výzvou zůstává další zkvalitňování veřejných prostranství a prostředí čtvrtí mimo exponované centrální polohy. Mimo revitalizaci centrálních částí měst a městských čtvrtí je regenerace především důsledkem činnosti soukromého developmentu. Revitalizace původní zástavby i nová výstavba často vedou k procesu **gentrifikace**, kdy z rozvoje nezískávají původní, ale noví obyvatelé. Kontrast brownfieldů a regenerovaných a gentrifikovaných čtvrtí poukazuje na to, že ne vždy se daří dosahovat vyváženého rozvoje území měst a městských regionů.

Nedaří se čelit **prostorové koncentraci chudoby, sociálního vyloučení a segregace**. Prohlubují se zejména rozdíly mezi strukturálně postiženými regiony a zbytkem Česka. Kromě toho se také zvyšují disparity uvnitř měst. Kombinace regionálních disparit a vnitroměstských nerovností v některých městech značně zhoršuje možnosti pro sociální začleňování, prevenci segregace a desegregaci. Bydliště a život v sociálně vyloučených lokalitách přitom snižuje schopnost plnohodnotnějšího zapojení obyvatel do života společnosti, zejména na trhu práce či v oblasti vzdělávání, a má tak nepříznivé důsledky pro města a společnost jako celek. Sociální vyloučení je ve veřejném diskurzu značně spojováno s vnímanou přítomností Romů, ve zvýšené míře se ale týká různorodých skupin ohrožených obyvatel. Města začínají aktivněji využívat komplexněji koncipované strategie začleňování jako je Housing First a při absenci národního rámce pro poskytování sociálního a dostupného bydlení volí cestu městských strategií a projektů výstavby a rekonstrukce sociálního bydlení financovaných z vlastních zdrojů.

Česko je významnou **imigrační zemí**, kam značná část migrantů přichází za nabídkou práce. Cizinci pracující ve zpracovatelském průmyslu jsou často ubytováni v odlehlých místech mimo rezidenční čtvrtě. Absence běžné sociální interakce s místními obyvateli udržuje paralelní světy každodenních životů části migrantů. Přes nesporné pokroky v integraci cizinců na národní úrovni a ve školství, jen málo městských a místních samospráv **systematicky podporuje integraci cizinců do místního života** a využívá potenciály, které mohou nabídnout v oblasti pracovního trhu, služeb a obohacení místní kultury.

Místní správa se potýká s kvalitním **personálním zajištěním** značně **administrativně a odborně náročných činností**, a to s ohledem na ohodnocení práce zaměstnanců a zajištění průběžného vzdělávání úředníků. Výzvou je také potřeba vytváření nových druhů pozic, jako jsou manažeři městských inovací, ekosystémoví koordinátoři nebo administrátoři a vedoucí mezinárodních projektů. V oblasti veřejné správy jsou rezervy v efektivní vertikální spolupráci státu, regionů, měst a obcí i horizontální spolupráci mezi městy a obcemi v jejich zázemí. Zejména velká města poukazují na potřebu výraznější podpory meziobecní spolupráce a správy v metropolitních oblastech a aglomeracích. Přestože došlo k výraznému zlepšení informovanosti veřejnosti a většímu využívání participativních postupů, **systematická a široká participace občanů a spolupráce zainteresovaných veřejných, soukromých a nevládních organizací** na rozvoji měst, městských regionů, metropolitních oblastí a aglomerací není zcela běžnou praxí.

Ve srovnání se zahraničím můžeme stále sledovat rezervy v zapojení českých měst **v mezinárodních organizacích, sítích měst a mezinárodních projektech** a učení se z úspěšných řešení a vzorových příkladů mezinárodních partnerů. Česká města dostatečně nevyužívají klíčové koncepty městského rozvoje, které zastřešují urbánní politiky mezinárodních organizací a významných měst, jako jsou odolnost (resilience), chytrá města (Smart City) udržitelný rozvoj nebo sociální nerovnosti a sociální a kulturní různorodost (diverzita).

Efektivnější správě obcí by napomohlo zvýšení stability finančního a legislativního prostředí v ČR.

3 Zásady urbání politiky

Vláda České republiky urbání politikou deklaruje **prioritní oblasti a směry rozvoje měst, metropolitních oblastí, aglomerací a městských regionů, vztahů uvnitř a vně těchto funkčních regionů a postavení měst v sídelním a regionálním systému** České republiky.

Obečným **cílem urbání politiky** jsou dobře fungující města, metropolitní a městské regiony a sídelní systém, které poskytují kvalitní prostředí pro podnikání a ekonomický rozvoj, blahobyt a kvalitní život obyvatelstvu, a to s ohledem na šetrnost vůči životnímu prostředí a posilování odolnosti vůči náhlým ohrožením i dlouhodobým negativním trendům.

Zásady urbání politiky reflektují vyhodnocení východisek, které zahrnují hlavní výzvy, potřeby a možnosti měst a současně priority veřejné podpory (intervencí), jež na tyto výzvy a potenciály reagují. Cílem je využít rozvojevého potenciálu měst k naplnění národních priorit v souladu s místními a regionálními preferencemi na úrovni měst, obcí a krajů.

Zásady definují:

3.1 Předmět urbání politiky

Zásady urbání politiky **definují typy územních celků, prvků a struktur v rámci národního systému osídlení**, které jsou předmětem veřejného zájmu a možných intervencí ze strany vlády České republiky. Zásady **nevymezují konkrétní území**. Konkrétní definování předmětu intervence ve smyslu vymezeného území, principů implementace intervencí a tematických priorit je součástí strategií a akčních plánů na všech úrovních veřejné správy (národní, regionální a lokální).

Předmětem urbání politiky jsou:

- **města** jako nejvýznamnější koncentrace populace a ekonomických činností a centra společenského ekonomického, sociálního a kulturního rozvoje;
- **metropolitní oblasti, aglomerace a městské regiony** jako nejvýznamnější funkčně integrované územní celky, a to každodenní spoluprací, dělbou práce a mobilitou v rámci trhů práce, trhů bydlení, vzdělávání a krátkodobé rekreace;
- **čtvrtě, zóny a lokality** jako dílčí územní prvky měst, metropolitních oblastí, aglomerací a městských regionů, jejichž funkce a uspořádání jsou zásadní pro efektivní, udržitelné a inkluzivní naplňování rolí měst;
- **vztah měst a jejich zázemí, měst a venkova, městských a metropolitních regionů a periferních oblastí**, jejichž vzájemné doplnění a synergie jsou předpokladem **vyváženého rozvoje osídlení** a potažmo efektivního a harmonického rozvoje společnosti;
- **sídelní systém** a zejména jeho kostra tvořená městskými sídly, jež představuje efektivní územní páteř naplňování celospolečenských priorit z hlediska socioekonomického rozvoje.

Města plní roli **klíčových center** ekonomického rozvoje a zaměstnanosti obyvatel, vzdělávání a tvorby inovací, nabídky kultury a služeb pro obyvatelstvo.

Metropolitní oblasti, aglomerace a městské regiony jsou **hlavními geografickými oblastmi, kde se odehrává každodenní život** většiny obyvatel, jenž prostřednictvím mimořádně intenzivní mobility propojuje místa bydlení, práce, vzdělávání a služeb.

***Městským regionem** se rozumí město a jeho spádové území skládající se z okolních obcí, které jsou funkčně spjaté s jádrovým městem. Funkční integrita je zpravidla dána synergiemi mezi místy práce, služeb, vzdělávání a kultury a místy bydlení a krátkodobé rekreace, a prostorovou mobilitou, zejména dojížděnkou do zaměstnání, škol a za službami. Městské regiony si vedle velkých a středně velkých měst vytvářejí i malá města, která plní roli center osídlení. Městské regiony mohou existovat samostatně, jako autonomní celky, což je typické pro venkovské a periferní regiony, nebo se propojují do významnějších urbanizovaných celků ve formě aglomerací a metropolitních oblastí.*

***Agglomerace** vznikají funkčním provázáním několika městských regionů. K tomu dochází prostřednictvím rozvoje intenzivních vazeb mezi jádrovými městy regionů a vzájemným prolínáním funkčních vazeb mezi jádry a obcemi v zázemí sousedních regionů. V území aglomerace se vzájemně prolínají vazby na úrovni jednotlivých regionů a vazby, které dílčí městské regiony přesahují a provazují je do většího a komplexnějšího územního celku aglomerace. Agglomerace se utváří kolem jednoho a často několika měst alespoň střední velikosti, jež plní roli jader aglomerace. Ne každé město, jež je centrem městského regionu v aglomeraci, je zároveň i významným jádrem celé aglomerace. Na druhou stranu významná jádra aglomerace plní vyšší funkce i pro samostatné městské regiony v méně urbanizovaných oblastech. Zatímco se některé agglomerace utváří kolem jednoho významnějšího města, s nímž jsou spjata menší města, jiné agglomerace charakterizuje polycentrická struktura několika podobně velkých a významných městských center.*

***Metropolitní oblasti** se oproti aglomeracím navíc vyznačují nezastupitelnou rolí metropole, tj. velkého města nadregionálního a zpravidla také národního a mezinárodního významu. Metropolitní oblasti v sobě zahrnují několik až mnoho městských regionů, jež jsou provázány aglomeračními vazbami. I když v metropolitním regionu existuje síť malých a středně velkých městských center, mimořádný význam metropole utváří vyšší, rozsáhlejší, komplexnější a intenzivnější úroveň funkční provázanosti a spjatosti v rámci metropolitního regionu. Metropole navíc plní zcela zásadní a mimořádnou roli centra zajišťujícího funkce nejvyššího řádu pro další městské regiony a aglomerace mimo vlastní metropolitní oblast, a to včetně významných mezinárodních vazeb a napojení.*

Města, metropolitní a městské regiony nabízejí prostřednictvím svých **čtvrtí, zón a lokalit** (a jejich efektivním propojením dopravní a technickou infrastrukturou) různorodost vhodných podmínek pro každodenní život obyvatel, podnikání a ekonomický rozvoj, poskytování služeb a krátkodobý oddech a rekreaci.

Naplňování těchto rolí městy, metropolitními oblastmi a městskými regiony je **zásadní pro celospolečenský územně vyvážený rozvoj**. V kontextu globálních celospolečenských výzev a ohrožení představují města, metropolitní a městské regiony klíčová sociálně-prostorová uskupení, jejichž **stabilita a resilience** je pevným pilířem rozvoje území celého státu.

Zcela zásadní pro zajištění stability, rozvoje a blahobytu celé společnosti je schopnost měst odolávat náhlým výkyvům, zvrátům a narušením, z nichž některé mohou být důsledkem dlouhodobých způsobů hospodaření, společenského rozvoje i veřejné správy. Jedná se zejména o přírodní katastrofy a rizika (povodně, sucha), společenské rizikové procesy (pandemie), bezpečnostní rizika, procesy způsobující hospodářskou a sociální nestabilitu (vysoký růst cen, nedostatek energetických zdrojů nebo nedostupnost bydlení). Města disponují lidskými, kapitálovými a tvůrčími zdroji, schopnostmi a možnostmi adaptovat mechanismy vnitřní společenské organizace na zásadní a mimořádné výzvy, výkyvy a ohrožení.

Vedle přizpůsobení se po prodělaném šoku z nenadálé situace jsou zásadní zejména **strategie a postupy předjímající (anticipující) možné a variantní trajektorie budoucího vývoje a vedoucí k přípravě řešení**

a zdrojů zvyšujících odolnost měst, metropolitních oblastí a městských regionů a potažmo celé společnosti vůči nenadálým ohrožením i dlouhodobě se vyvíjejícím trendům s riziky zcela zásadních a radikálních důsledků pro kvalitu života. Dlouhodobé sledování (monitoring) a hodnocení vývojových trendů a diskuse, vyjednávání a příprava variantních řešení je základním pilířem moderního rozhodování a v tomto případě urbánní politiky České republiky s cílem **zajištění resilience**, tj. odolnosti založené na schopnosti flexibilní a variantní adaptace na potenciální výzvy, jež je základním předpokladem pro růst, rozvoj, blahobyt a kvalitu života.

Stěžejními předpoklady pro efektivní plnění rolí měst, metropolitních oblastí a městských regionů jsou:

- **ekonomický rozvoj a růst** založený zejména na rozvoji činností s vysokou přidanou hodnotou se zásadním významem pro zaměstnanost, příjmy a blahobyt všech obyvatel, s důrazem na inovace (včetně inovací v sociální oblasti apod.), technologickou vyspělost a chytrá (SMART) řešení, který je realizovaný s ohledem na vyvážený rozvoj území, udržitelnou mobilitu a omezování negativních efektů nedostatečně a neefektivně využitých lokalit a zón, jakými jsou brownfieldy;
- **sociálně inkluzivní a společensky soudržný rozvoj** zahrnující rovný a dostatečný přístup k pracovním příležitostem, bydlení a službám pro všechny skupiny obyvatel, bez významnějších negativních vlivů mimořádných sociálních nerovností, sociálního vyloučení a segregace a respektující přirozenou sociální, kulturní a demografickou různorodost (diverzitu) populace;
- **efektivní systém udržitelné mobility** zahrnující pro dané území efektivní dopravní řešení integrující vhodné dopravní trasy a prostředky a umožňující inkluzivní mobilitu pro všechny skupiny obyvatel, mezi rozmanitými lokalitami v území a pro různorodé činnosti od podnikání a zásobování, dojížděky do práce a škol, po volnočasové aktivity a rekreaci, a to při zajištění efektivního vnějšího napojení a zprostředkování tranzitní dopravy;
- **inovativní, tvůrčí a kulturní prostředí** opírající se o celoživotní vzdělávání, rozmanitou nabídku volnočasových kulturních podnětů a možností sportovních aktivit a nabízející a utvářející prostředí stimulující kreativitu a spolupráci vládních institucí, soukromých a nevládních organizací, občanských uskupení a domácností a jedinců ze všech skupin obyvatel;
- **kvalitní životní prostředí** reflektující harmonický a dlouhodobě udržitelný vztah mezi prioritami a trendy ekonomického rozvoje, potřebami sociálně soudržné populace a přírodními podmínkami, kvalitami a procesy, a to s ohledem na místní situaci a každodenní potřeby a možnosti a zároveň globální environmentální změny a z toho pramenící výzvy;
- **veřejná správa** založená na otevřeném partnerství a spolupráci aktérů ze všech sektorů (veřejné správy, soukromého, občanského) a reprezentujících všechna dílčí území a populace v rámci měst, metropolitních oblastí, aglomerací a městských regionů, při důrazu na informovanost, participaci občanů, vyjednávání a dosažení dohody, respektu vůči legitimnímu vedení (leadership) se silným mandátem opírajícím se o rozvojovou strategii formulovanou aliancí klíčových aktérů (stakeholderů).

Postavení měst, metropolitních oblastí, aglomerací a městských regionů v sídelním systému Česka, jeho regionální struktura a v rámci širšího kontextu (střední) Evropy **zásadně ovlivňuje**, jak efektivně a dostatečně jsou tyto **předpoklady utvořené**. Národní společenský rozvoj neurčuje jen postavení individuálních měst a benefity, které to přináší dílčím městům. Zcela zásadní jsou rovněž **vzájemné synergie mezi městy**, a to rovněž s ohledem na malá sídla, venkovské a periferní regiony neboli **vyvážený rozvoj osídlení**, celého sídelního a regionálního systému. Urbánní politika proto působí v kontextu národní regionální politiky (Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+) a územního plánování (Politika územního rozvoje ČR) a věnuje mimořádnou pozornost:

- **významu měst z hlediska nabídky střediskových funkcí a jeho geografické poloze a dopravní dostupnosti**, a to s ohledem na možnosti efektivního plnění role plnohodnotného **centra osídlení** zejména s ohledem na nabídku pracovních příležitostí a služeb (zejména služeb v obecném zájmu – services of general interest), a to podle významu sídla, tj. na místní, regionální, národní a případně přeshraniční a nadnárodní úrovni;

- **roli městských čtvrtí, zón a lokalit** v rámci města, metropolitních oblastí a městských regionů, a to s ohledem na fungování místních komunit, nabídku a zajištění pracovních příležitostí, služeb pro obyvatelstvo, ekosystémových služeb a možností krátkodobé rekreace, a to při efektivním vzájemném propojení infrastrukturou zajišťující inkluzivní a udržitelnou mobilitu, a při důrazu na využití rozvojového potenciálu lokalit a podpoře regenerace, revitalizace a začleňování upadajících a vyloučených lokalit;
- **prostorovému uspořádání** měst, metropolitních oblastí a městských regionů s důrazem na **polycentrický systém** center osídlení, **kompaktní rozvoj** jádrových oblastí měst a prevenci a omezování prostorově fragmentovaných forem růstu suburbií, tj. tzv. „sprawlu“ nebo sídelní kaše;
- **spolupráci a synergiím mezi jádrovými městy a menšími obcemi v jejich zázemí** a v případě městských regionů a zejména metropolitních oblastí, zejména těch s více urbánními jádry, rovněž **spolupráci mezi městskými centry osídlení**, a to s ohledem na vzájemné přínosy takové spolupráce s přidanou hodnotou pro všechny zúčastněné partnery;
- **vztahům mezi geograficky sousedícími městy, centry osídlení** s ohledem na vnitro-regionální i mezi-regionální spolupráci, a to ve snaze o **posílení integrity a polycentricity sídlení a regionálních systémů**, mezi-regionální mobility, ekonomické spolupráce, variability alternativních voleb obyvatel na trhu práce a zvýšení různorodosti nabídky služeb a volnočasových aktivit;
- **napojení měst a městských regionů do národního a nadnárodního sídelního systému**, a to při zohlednění sídelní a regionální hierarchie a polohy měst vůči hlavním dopravním koridorům a sousedním zemím a s důrazem na efektivnost a kumulativnost takového napojení a jeho přínosy pro podnikání a ekonomický rozvoj a možnosti využívání ekonomických, kulturních a sociálních zdrojů pro různorodé a zejména volnočasové aktivity mimo region bydliště vedoucí ke zvyšování kvality života obyvatel.

3.2 Principy uplatňování urbání politiky

Zásady urbání politiky **definují hlavní principy uplatňování urbání politiky**, kterými se řídí subjekty reprezentující veřejný zájem při realizaci svých přístupů a intervencí směrem k územím definovaným v předmětu urbání politiky. Zásady **neurčují konkrétní formy, procesy a praktiky** naplňování těchto principů. Konkrétní zohlednění těchto principů při implementaci intervencí je záležitostí strategií a akčních plánů explicitně zaměřených na rozvoj měst, městských a metropolitních regionů nebo intervencí s implicitními důsledky v městských územích, a to na všech úrovních veřejné správy (národní, regionální a lokální).

Hlavními principy uplatňování národní urbání politiky jsou:

- prosazování dlouhodobě **udržitelného rozvoje** měst, metropolitních oblastí, aglomerací, městských regionů a sídelních systémů a posilování jejich **odolnosti** (resilience) vůči nenadálým ohrožením;
- důsledné **využití strategického a integrovaného přístupu** k rozvoji měst, metropolitních oblastí, aglomerací, městských regionů a sídelního systému s prioritním využíváním integrovaných nástrojů;
- uplatňování **územní dimenze**, a to zejména s ohledem na urbání a metropolitní dimenzi v urbání a regionální politice a dalších veřejných politikách.

Tradičním a dlouhodobě uplatňovaným výchozím principem pro tvorbu a aplikaci urbání politiky je **udržitelný rozvoj** měst, metropolitních oblastí, aglomerací, městských regionů a sídelních systémů, a to ve vazbě na vztah k venkovským a periferním oblastem, jež souhrnně utváří sídelní a regionální systém Česka. Zajištění udržitelného rozvoje je založené na **holistickém, strategickém a integrovaném přístupu** k vyrovnanému rozvoji **ve třech hlavních pilířích** udržitelného rozvoje, tj. **ekonomickém, sociálním a environmentálním**, a to v jejich územním průmětu do prostředí měst a městských regionů.

K důrazu na udržitelnost se nově přidává důraz na **odolnost (resilienci)**, tj. schopnost **vyrovnat se** s nenadálými událostmi a šoky, **adaptovat** se na nové situace, **přizpůsobit** rozvojové priority, **restrukturalizovat** městské prostředí a jeho dílčí složky, **flexibilně** využívat **inovativní** nástroje a řešení, **vyhodnocovat** zranitelnost a **připravovat** se na rizika možných budoucích ohrožení, a to s využitím **variantních** řešení, **zlepšovat** kapacity, dovednosti a možnosti zvládnutí nových a náhlých výzev.

Oba **principy působí v součinnosti**. Odolnosti měst, metropolitních oblastí, městských regionů a sídelních systémů není možné dosáhnout bez naplňování principu udržitelnosti. Města, která nejsou sociálně inkluzivní, resp. jsou segregovaná, jsou zranitelnější a méně odolná. Individuální rozvojový projekt nebo specifické řešení, které může být ze své pozice nedefinované jako odolné, nemusí zvyšovat odolnost celého městského organismu, ale naopak komplexní odolnost měst může podvazovat. Například, výstavba využívající pokročilé digitální SMART technologie, bezemisní, nízkouhlíkové a energeticky efektivní řešení šetrné k životnímu prostředí s prvky zelené a modré infrastruktury, která je ale zároveň finančně nedostupná pro většinu populace, nenaplnuje zásady udržitelného rozvoje a tím ani odolnosti. Na druhou stranu, bez odolnosti vůči nenadálým zvrátům a ohrožením a schopnosti momentální flexibilní reakce a dlouhodobého přizpůsobení, není možné v současném nestabilním ekonomickém prostředí s bezpečnostními riziky dosáhnout vzájemné provázanosti a vyváženosti tří pilířů udržitelného rozvoje.

Principy udržitelnosti a odolnosti se **promítají do souboru priorit urbání politiky**. Naplňování obou principů je v rámci urbání politiky nedílně spojené s důsledným využíváním strategického a integrovaného přístupu a uplatňováním urbáních a sídelních územních dimenzí. Princip udržitelnosti zastřešuje definování **cílového žádoucího stavu** měst a sídelních systémů a nastavení procesů jejich dlouhodobého rozvoje založeného na synergiích ekonomického, sociálního a environmentálního pilíře. Koncept odolnosti více formuje požadavky na **připravenost městských struktur a rozhodovacích mechanismů** na flexibilní reakce na nenadálé šoky a rovněž připravenost pro uplatnění variantních řešení dlouhodobého rozvoje. Odolnost je samostatně vyčleněna jako prioritní urbání politiky, a to z důvodu zatím nedostatečného uchopení konceptu odolnosti a jeho uplatňování v rozvoji měst, metropolitních oblastí, městských regionů a osídlení.

Strategický a integrovaný přístup je zásadním a základním principem urbánní politiky a jejího uplatňování. Podpora rozvoje měst, metropolitních oblastí a městských regionů i specifických území v rámci měst a jejich regionů vyžaduje **komplexní, interdisciplinární, nadresortní** integrovaný přístup, který je založený na vzájemné propojenosti a logické provázanosti všech aspektů a složek utvářejících města a městské prostředí, zpravidla při vzájemném zohlednění hospodářského rozvoje, kvality života, udržitelnosti, diverzity a využívání moderních technologií. Jádrem integrovaného přístupu je důraz na **tematicky průřezová, horizontálně provázaná integrovaná řešení** se synergickým efektem, která rozvíjí města, metropolitní oblasti nebo městské regiony a konkrétní lokality jako celek.

Strategický přístup k rozvoji měst je založen na provázanosti **strategického plánování** rozvoje měst v dlouhodobém horizontu, tj. **strategické vizi a dlouhodobých cílech a strategiích**, a střednědobých a krátkodobých **akčních plánech**, které definují konkrétní kroky k naplnění deklarovaných cílů a potažmo strategické vize. Strategický přístup zahrnuje předvídaní vývoje měst, pravděpodobných výzev, rozvojových potřeb a možností a pružné (flexibilní) **přizpůsobování se novým výzvám** tak, aby strategie a plány byly pravidelně aktualizovány a odpovídaly aktuálním potřebám a podmínkám. Součástí akčních plánů a jejich implementace je **systém monitorování a hodnocení důsledků intervencí**, který poskytuje důležité zpětné vazby a informace pro aktualizaci strategického plánu. Strategický přístup a využití strategických a akčních plánů je **dynamickým systémem** rozvojových a rozhodovacích nástrojů, který při důsledném uplatňování umožňuje vyhodnocovat důsledky vlastních opatření a zároveň reagovat a přizpůsobovat se novým výzvám pro rozvoj měst.

Takový přístup vyžaduje politiky, **přístupy a aktivity založené na faktech** (evidence-based policies) a na analýze a hodnocení dat (data-driven decision-making). Koncept „**smart city**“ zdůrazňuje využití moderních technologií a digitálních nástrojů ke sběru, analýze a hodnocení dat a jejich využití při plánování a řízení měst a pro informování a podporu uživatelů městského prostředí. Zajištění analýz a hodnocení dat je ukotvené v odborné podpoře založené na **systému národního monitorování rozvoje měst a regionů a aplikovaném výzkumu** cílícím na aktuální výzvy urbánního rozvoje.

Pro národní urbánní politiku a její uplatňování na všech úrovních je mimořádně významné **sdílení a přenos poznatků a zkušeností** mezi partnery v rámci Česka a Evropské unie, a to s ohledem na globální zkušenosti. Důležitá je například možnost a podpora aktivního zapojení českých měst do mezinárodních sítí, například v rámci programů URBACT, Horizon Europe nebo Interreg, sloužících ke sdílení dobré praxe a vzájemného učení. Efektivní výměna zkušeností s partnery doma a v zahraničí, přístupů založených na faktech a využití poskytovaných dat a hodnocení pak rovněž vyžaduje **kontinuální vzdělávání** úředníků, politických představitelů a odborných pracovníků zapojených do plánování a řízení rozvoje měst, městských regionů a metropolitních oblastí.

Součástí integrovaného přístupu je **kombinace a vzájemná provázanost více forem nástrojů** plánování a podpory rozvoje a **vícezdrojové financování**. Zdroje podpory takových projektů pocházejí nejen z různých programů EU, ale také z národních a lokálních veřejných zdrojů a případně jsou doplněné soukromým kapitálem.

Integrované projekty cílící na rozvoj vybraných lokalit musí vycházet z **integrovaných strategií rozvoje** na úrovni měst, metropolitních oblastí a městských regionů. Integrovaný přístup je založený na vertikálním provázání integrovaného rozvoje na několika měřítkových úrovních od úrovně státu přes úroveň krajskou, metropolitní až po lokální měřítko. Takový přístup v sobě zároveň zahrnuje územní horizontální **spolupráci** a vzájemnou **koordinaci** mezi sousedícími územími a subjekty územní samosprávy. Spolupráce vedle organizací veřejné správy zahrnuje **partnerství** s nevládními subjekty soukromého a občanského sektoru a **participaci** široké odborné a občanské veřejnosti.

Úspěšně realizované formy integrovaných nástrojů v ČR představují modely pro aplikaci integrovaného přístupu s cílem komplexního rozvoje území měst, metropolitních oblastí a městských regionů a celého sídelního systému, který je **specifický a vlastní územně zacíleným politikám**, kam patří regionální politika, urbánní politika a politika rozvoje venkova. Možnosti využití **spolupráce mezi obcemi** prostřednictvím

dobrovolných svazků obcí nabízí potenciál pro koordinovaný a komplexní rozvoj v rámci metropolitních a městských regionů. V úrovni místních vnitroměstských komunit a lokalit je možné a vhodné využívat **inovativní přístupy** typu LivingLab nebo UrbanLab, založené na vzájemné spolupráci různorodých místních aktérů a zájmových skupin do procesu inovací v rozvoji měst. Mezi menšími municipalitami je možné využít potenciálu sdílení kapacit pro projektový management.

Strategický a integrovaný přístup je založený na:

- **dlouhodobém a kontinuálním plánování** rozvoje;
- promítnutí dlouhodobých vizí a strategií do **akčních plánů**;
- **systematické hodnocení a předjímání** společenských výzev s důsledky pro rozvoj měst;
- **analýze a hodnocení** rozvojových trendů a tendencí na úrovni měst, metropolitních oblastí a městských regionů, městských čtvrtí a lokalit, a sídelních systémů;
- **monitorování a uplatňování politik a** intervencí a jejich **důsledků**;
- rozhodování na základě dat, analýz a hodnocení při využití odborné podpory založené na systému národního monitorování rozvoje měst a regionů a aplikovaném výzkumu zaměřeném na aktuální výzvy a na propojení tvorby politiky s interdisciplinárním výzkumem měst
- **komplexním, interdisciplinárním a nadresortním** přístupu;
- tematicky průřezových a **integrovaných řešeních**;
- **vertikální koordinaci** mezi národními, regionálními a lokálními prioritami a rozvojovými cíli;
- **spolupráci mezi obcemi** v rámci funkčních městských regionů (v úrovni metropolitních oblastí) s důrazem na spolupráci mezi jádrovými městy, suburbánními a venkovskými obcemi;
- **partnerství** mezi organizacemi veřejné správy a nevládními subjekty soukromého a občanského sektoru;
- **participaci** široké odborné a občanské veřejnosti při identifikaci výzev a pilotním testování, zavádění a využití **inovativních nástrojů**;
- **kvalitním lidským potenciálu; inovativních přístupech, průběžné osvětě a vzdělávání.**

Pro **zajištění udržitelného rozvoje měst**, metropolitních oblastí a městských regionů a jejich **odolnosti vůči nenadálým výzvám i dlouhodobě nepříznivým trendům** je nutné důsledně uplatňování strategického přístupu. To podpoří také jejich odolnost vůči nenadálým výzvám, dlouhodobě nepříznivým trendům a stimuluje rozvojové potenciály. Cílem je hospodářský rozvoj, stabilní, soudržná a inkluzivní společnost a šetrnost vůči životnímu prostředí.

Efektivní aplikace strategického a integrovaného přístupu vyžaduje správné **územní zacílení**, tj. vhodné definované územní dimenze pro realizaci veřejných rozvojových politik, záměrů a projektů.

Územní dimenzí se rozumí takové zacílení veřejné politiky, které zohledňuje specifické podmínky a potřeby odlišných typů území. Typy území se rozlišují z hlediska charakteristik území, procesů v území a rolí, které území plní v národním regionálním a sídelním systému. Územní dimenze jsou v současnosti primárně adresovány nástroji regionální politiky, přičemž některé se zohledňují ve vybraných sektorových (resortních) politikách a přístupech.

Urbánní politika České republiky reflektuje základní typy **územní dimenze, jež jsou aktuálně uplatňované v rámci národní regionální politiky** i prostřednictvím vybraných tematických politik s územními prioritami a které vytváří vnější **rámec pro uplatňování urbánní politiky**. Jde zejména o:

- podporu rozvoje v územích, **která se potýkají se znevýhodněními** vyplývajícími z koncentrace ekonomických, sociálních a environmentálních problémů v územích **hospodářsky (ekonomicky) a sociálně zaostávajících** → cílem je zmírnění negativních důsledků ekonomických a sociálních problémů, snížení, popř. prevence dalšího zvyšování územních nerovností (disparit), stimulace vnitřních aktivit;

- podporu rozvoje v **územích, která se potýkají se znevýhodněními** vyplývajícími z koncentrace ekonomických, sociálních a environmentálních problémů **v důsledku probíhajících strukturálních změn** → cílem je zmírnění negativních důsledků ekonomických a sociálních problémů, snížení, popř. prevence dalšího zvyšování územních nerovností (disparit), nastartování rozvoje;
- podporu rozvoje v **územích, které mají lepší předpoklady a přínosy pro dosažení obecných (národních, společenských) rozvojových cílů (posílení konkurenceschopnosti, zvýšení kvality života, udržitelnosti)**, přičemž jde zejména o metropolitní oblasti a aglomerace → cílem je využití rozvojového potenciálu pro celkový národní rozvoj;
- podporu **zlepšení konektivity a dostupnosti území** (mezi významnými centry osídlení, mezi centry osídlení a periferními oblastmi, mezi jádrem a zázemím měst) → cílem je využití rozvojového potenciálu jader pro celkový národní rozvoj a zmírnění negativních důsledků periferního postavení;
- podporu **integrovaného územního rozvoje**, spolupráce obcí a dalších subjektů v definovaných funkčních územních celcích → cílem je podpořit efektivnější využití rozvojového potenciálu a řešení potřeb a problémů v rámci funkčního územního celku (metropolitní spolupráce podporovaná nástrojem ITI a komunitní spolupráce podporovaná nástrojem CLLD);
- **decentralizaci**, tj. svěření kompetencí z národní úrovně do rukou územních aktérů (celků) prostřednictvím specifických nástrojů, při zohlednění územních odlišností a podpoře místní/regionální spolupráce → cílem je podpořit efektivnější využití rozvojového potenciálu a řešení potřeb a problémů v rámci územního celku (kraje, metropolitní oblasti, městského regionu, mikroregionu).

Urbánní politika České republiky se specificky zaměřuje na takové typy a formy územní dimenze, jež vychází ze **specifických podmínek území definovaných předmětem urbánní politiky**, tj. měst, metropolitních oblastí, městských regionů a také čtvrtí, zón a lokalit ve městech. Městské územní dimenze jsou pak vzájemně **koordinované** zejména s **územními dimenzemi regionálního rozvoje**, tak, aby cíle intervence a použité nástroje rozlišily a vzájemně provázaly podmínky a potřeby území s ohledem na lokální, městské a regionální podmíněnosti a rozvojové potenciály.

Specificky městské územní dimenze se soustředí na:

- podporu **funkčnosti a rozvoje městských center, sítě městských center a hierarchické struktury městských center**, a to při důrazu na **polycentričnost sídelního systému** → cílem je zajistit územně vyvážený celospolečenský rozvoj, dostupnost pracovních míst a služeb pro obyvatelstvo při zohlednění ekonomické efektivity, sociální soudržnosti a udržitelné mobility;
- podporu **komplexního a integrovaného rozvoje v metropolitních oblastech, aglomeracích a městských regionech**, které představují nejvýznamnější funkčně integrované územní celky soustřeďující většinu ekonomických aktivit a populace → cílem je efektivní podpora a využití aglomeračních mechanismů sdílení, párování a učení pro maximální stimulaci rozvojového potenciálu a různorodosti, posílení inkluzivního a udržitelného rozvoje a odolnosti (resilience);
- podporu rozvoje **prostředí měst a městských lokalit**, které mají mimořádné **předpoklady pro dosažení obecných národních společenských rozvojových cílů** v oblasti inovací, vědy a výzkumu a činností s vysokou přidanou hodnotou → cílem je využití inovačního a rozvojového potenciálu pro celkový národní rozvoj;
- podporu **regenerace a revitalizace upadajících, chátrajících a nedostatečně využívaných městských lokalit** → cílem je obnova a znovuvyužití lokalit a jejich plnohodnotné zapojení do městského prostředí;
- podporu **prevence segregace, desegregace a začlenění sociálně vyloučených lokalit** → cílem je zapojení znevýhodněných sociálních skupin do společnosti, posílení sociální a územní soudržnosti, a prevence vzniku sociálních konfliktů v prostředí měst;
- podporu **rozvoje a kultivování veřejných prostorů a prostranství** ve městech a sídlech metropolitních oblastí a městských regionů → cílem je zlepšování kvality městského prostředí vhodného a vstřícného pro sociální interakce;

- podporu **polycentrického uspořádání** měst, metropolitních oblastí a městských regionů a sídelního systému s důrazem na rozvoj sídel a center, které jsou dobře dopravně napojené, dostatečně vybavené službami a jejichž struktura umožňuje efektivní dostupnost pro uživatele z řad občanů, podnikajících subjektů a dalších organizací → cílem je územně vyvážený, efektivní a inkluzivní rozvoj využívající principy udržitelné mobility a minimalizující negativní důsledky pro životní prostředí;
- podporu **kompaktního rozvoje** jádrových oblastí měst a tzv. města krátkých vzdáleností, **prevence** a omezování prostorově fragmentovaných forem růstu suburbí, tj. tzv. „**sprawlu**“ nebo sídelní kaše, podporou rozvoje v dobře dostupných a vybavených sídlech → cílem je územní rozvoj umožňující efektivní nabídku a dostupnost občanské vybavenosti z míst bydlení, zajištění udržitelné mobility mezi místy bydliště, pracovišť a služeb a minimalizující negativní důsledky pro životní prostředí;
- podporu **konektivity v rámci měst a mezi jádry a zázemím měst v rámci metropolitních a oblastí a městských regionů** → cílem je efektivní využití aglomeračních výhod a udržitelné mobility;
- podporu **zlepšení konektivity** mezi významnými centry osídlení a **dostupnosti území** s ohledem na vztah mezi městy jakožto centry osídlení a venkovskými a periferními oblastmi → cílem je využití rozvojového potenciálu městských jader pro celkový rozvoj území založený na propojování měst a venkova a umožňující zmírnění negativních důsledků periferního postavení vzdálených, okrajových a méně rozvinutých území;
- podporu **spolupráce obcí a dalších subjektů v metropolitních oblastech a městských regionech** → cílem je překlenout mimořádnou územní fragmentaci místní správy měst a obcí a umožnit strategické plánování a integrovaný rozvoj vedoucí k efektivnějšímu využití rozvojového potenciálu a řešení potřeb a problémů v rámci funkčních územních celků.

Územní dimenze se v realitě **vzájemně prolínají**. Například, některé metropolitní oblasti, aglomerace a městské regiony, u nichž je žádoucí podpora jejich potenciálů pro dosažení národních rozvojových cílů, jsou zároveň součástí hospodářsky a sociálně zaostávajících území, a tudíž jsou ovlivněné z toho vyplývajícími znevýhodněními, jež jsou adresovány na základě územních dimenzí formulovaných na úrovni strategií regionálního rozvoje ČR 2021+. Zároveň je v těchto metropolitních oblastech, aglomeracích a městských regionech vyskytují rozvojové lokality s předpoklady pro dosažení národních cílů a rovněž brownfieldy a sociálně vyloučené lokality.

Vícenásobné propojení územních dimenzí, jejich **vzájemná komplementarita**, **regionální kontextualita** urbánního rozvoje poukazují nejen na komplexitu ale zároveň i jistou míru **specifičnosti** rozvojových možností a potřeb konkrétních měst, metropolitních oblastí a městských regionů, které odráží jejich postavení v sídelním a regionálním systému Česka, populační velikost a počet pracovních míst, regionální a střediskový význam, a také strukturální socio-ekonomické, kulturní a přírodní předpoklady rozvoje a plnění urbánních rolí. Principiálním znakem urbánní politiky České republiky je zohlednění a propojení vzájemně se prolínajících územních dimenzí.

3.3 Priority urbání politiky

Priority urbání politiky definují průřezové a **tematické oblasti**, které jsou zásadní pro dobře fungující města, metropolitní oblasti a městské regiony a sídelní systém. Pro každou tematickou oblast je stručně definován **cílový stav** a dále vyjmenovány **priority**, jejichž naplnění umožňuje směřování rozvoje k dosažení cílového stavu. Naplňování priorit se předpokládá v územních celcích a strukturách definovaných předmětem urbání politiky, a to při uplatňování základních principů, kterými jsou udržitelný rozvoj a posilování odolnosti, strategický a integrovaný přístup a územní dimenze urbání politiky. Vzhledem k tomu, že ne všechny stránky strategického a integrovaného přístupu a budování odolnosti jsou dostatečně rozvinuté a důsledně uplatňované, priority urbání politiky zahrnují také rozvoj zásadních aspektů těchto přístupů. Mezi prioritami urbání politiky se objevuje také zaměření na podporu rozvoje územních celků a struktur, jež figurují jako územní dimenze urbání politiky.

Naplňování priorit slouží k efektivní podpoře využití aglomeračních mechanismů, sdílení, párování a učení s cílem stimulace a využití rozvojového potenciálu měst, posílení inkluzivního a udržitelného rozvoje a odolnosti. Plnohodnotné využití aglomeračních výhod je podmíněné **vhodným prostorovým uspořádáním** měst, metropolitních oblastí, městských regionů a sídelních systémů. Celý soubor priorit, jež jsou zaměřené na posílení hlavních principů rozvoje, způsobů plánování a rozhodování, klíčových tematických oblastí a parametrů územního rozvoje, je nutné zvažovat ve **vzájemném komplexním a synergickém spolupůsobení a součinnosti**.

Ve svém souhrnném působení se tematické priority zaměřují na rozvoj všech územních celků a struktur vymezených předmětem urbání politiky. Specifické tematické priority cílí na posílení a rozvoj uplatňování principů urbání politiky ve strategiích, plánech a praktikách urbáního rozvoje, a to jak s ohledem na rozhodování a procesní postupy s důrazem na strategický a integrovaný přístup, tak na ty územní celky, struktury a dimenze, jež je nezbytné a potřebné dále rozvíjet. Další priority cílí na specifická témata, jako jsou konkurenceschopnost, udržitelná mobilita nebo inkluzivní město, jež urbání politika nahlíží prostřednictvím územních dimenzí.

Cílem jsou dobře fungující města, metropolitní oblasti a městské regiony zasazené do propojeného polycentrického sídelního systému, kvalitně spravované, s důrazem na strategický, integrovaný a participativní přístup k rozvoji a zajišťující rozvinuté prostředí podporující hospodářský rozvoj a tvorbu inovací, vysokou kvalitu života obyvatel při respektování dlouhodobé udržitelnosti a silné odolnosti vůči náhlým ohrožením.

Priority jsou stanoveny následovně:

1. Strategický a integrovaný přístup k rozvoji měst a jejich funkčních regionů

Cílový stav: Strategické dokumenty, programy a plány jako nástroje řízení rozvoje měst a regionů se opírají o využití know-how získaného vyspělými mezinárodními organizacemi, státy a městy, zejména Evropskou unií a OECD. Jsou založené na integrovaném přístupu a uplatňované v rámci systému víceúrovňové správy (multi-level governance).

Díličí priority:

- Posílení koordinace a integrace aktivit realizovaných jednotlivými ministerstvy a kraji, jež mají významné důsledky pro fungování a rozvoj územních celků a struktur, jež jsou předmětem urbánní politiky;
- Posílení legislativního ukotvení nástroje integrovaných územních investic a definování aglomerací pro účel výkonu veřejné správy;
- Realizace opatření ve vhodném prostorovém měřítku (městská čtvrť, město, městský region, metropolitní oblast);
- Využití místně specifického přístupu při tvorbě a provádění národních, regionálních a lokálních strategií a politik;
- Důsledné využívání integrovaných přístupů a nástrojů v politice a plánování rozvoje měst, zejména v rámci funkčních územních celků, jakými jsou metropolitní oblasti, aglomerace a městské regiony;
- Pečlivé posuzování a vyhodnocování důsledků veřejných intervencí na základě analýz a hodnocení;
- Posuzování vlivů rozvojových plánů, programů a projektů na udržitelnost a odolnost lokálního environmentálního, ekonomického a sociálního systému; (včetně dopadu na zranitelné skupiny populace a trh práce) a jejich optimalizace na základě získaných poznatků;
- Vytváření výzkumné, informační a metodické podpory pro strategické řízení a plánování rozvoje měst, metropolitních oblastí a městských regionů;
- Podpora vzdělávání a zvyšování odbornosti zaměstnanců i politické reprezentace na úrovni obcí a krajů se zaměřením na kompetence a dovednosti umožňující identifikaci významných trendů a výzev, rozhodování na základě analýz a hodnocení, a uplatnění principů strategického řízení a komplexního integrovaného přístupu;
- Koordinace strategického a územního plánování s cílem podpořit fungování aglomeračních mechanismů vhodným prostorovým uspořádáním a urbanistickou strukturou;
- Důsledné provázání strategického plánování s využitím vícezdrojového financování.

2. Rozvoj založený na spolupráci a partnerství

Cílový stav: Rozhodování na území měst, metropolitních oblastí a městských regionů probíhá na základě spolupráce klíčových aktérů veřejné, soukromé a občanské sféry při fungující spolupráci subjektů správy na horizontální i vertikální úrovni a při informovanosti a široké participaci občanů a dalších stakeholderů, čímž dochází k naplňování principu spolupráce quadruple helix.

Díličí priority:

- Podpora spolupráce veřejné správy a subjektů soukromého sektoru, neziskových organizací, občanských spolků, univerzit, vysokých škol a vědeckých pracovišť a mezisektorových partnerství aktérů z různých oblastí veřejného, soukromého a neziskového sektoru;
- Podpora metropolitní spolupráce a institucionalizace metropolitní správy a plánování metropolitního rozvoje;
- Podpora spolupráce mezi obcemi v rámci funkčních městských regionů, posilování vztahu měst s jejich zázemím při využití integrovaných nástrojů;

- Koordinace strategického a územního plánování a infrastrukturních projektů v rámci funkčních regionů;
- Podpora rozvoje funkčních vztahů měst a venkova;
- Rozvíjení partnerství měst, sítí a sdružení měst, sdílení praxe a zkušeností, podpora výměny informací na národní i mezinárodní úrovni mj. zapojením do programu URBACT;
- Využívání inovativních přístupů ke spolupráci typu LivingLab nebo UrbanLab;
- Rozvíjení inovativních způsobů občanské participace a hodnocení přínosů a efektivnosti participace;
- Komplexní výkon služby architekta při rozvoji města nebo obce, podpora pro vytváření pozic regionálního urbanisty a městského architekta.

3. Polycentrický rozvoj osídlení a kompaktní města krátkých vzdáleností

Cílový stav: Hierarchicky uspořádaný sídelní systém Česka zahrnuje polycentrický rozvoj na jednotlivých řádovostních stupních sídelní hierarchie, a to zejména s ohledem na velikost, význam a rozmístění metropolitních oblastí, městských regionů a aglomerací, a regionálních center, a s ohledem na polycentrický rozvoj v rámci velkých měst, metropolitních oblastí, aglomerací a městských regionů. Města mají kompaktní strukturu a polyfunkční uspořádání snižující potřebu dojíždění na větší vzdálenosti. Suburbia jsou efektivně dopravně napojená, zajišťují služby pro obyvatele a nevytvářejí prostorově silně fragmentované a nevhodné bariéry v příměstské krajině.

Díličí priority:

- Podpora vyvážené role metropolitních oblastí, sídelních aglomerací a regionálních center definovaných SRR 21+ při respektování rozvojových oblastí a os republikového významu vymezených PÚR ČR a upřesněných zásadami územního rozvoje krajů;
- Podpora rolí významných center osídlení a jejich spolupráce v rámci metropolitních a městských regionů při využití integrovaných nástrojů;
- Podpora sítě mikroregionálních center zajišťujících dostupnost služeb pro obyvatelstvo;
- Zvláštní pozornost věnovaná životním podmínkám a příležitostem občanů v malých a středních městech v územích, které se potýkají se znevýhodněními vyplývajícími z koncentrace ekonomických, sociálních a environmentálních problémů;
- Podpora polycentrického rozvoje ve městech s cílem zabránit vzniku nepříznivých sociálně-prostorových nerovností z hlediska kvality bydlení, životního prostředí a dostupnosti služeb;
- Podpora rozvoje kompaktního města a polyfunkčního uspořádání (tzv. města krátkých vzdáleností);
- Upřednostňování regenerace brownfieldů před rozvojem nezastavěných ploch;
- Podpora rozvoje v dobře dostupných a vybavených sídlech v rámci metropolitních oblastí, aglomerací a městských regionů s cílem omezit negativní důsledky suburbanizace.

4. Konkurenceschopná, inovativní a udržitelná ekonomika

Cílový stav: Města poskytují prostředí pro rozvoj konkurenceschopné, inovativní, ekologické a odolné ekonomiky založené na znalostech a zavádění ekologicky šetrných postupů a technologií.

Díličí priority:

- Vytváření podmínek pro rozvoj vědy, výzkumu, vývoje a inovací (včetně zvyšování schopností zadávání veřejných zakázek podporujících inovace), podpora komunikace mezi průmyslovou, podnikatelskou a akademickou sférou, propojení firem a organizací věnujících se výzkumu a vývoji;
- Podpora inovačního potenciálu a transferu technologií;
- Příprava podmínek pro úspěšnou digitální transformaci;
- Budování funkční, odolné a udržitelné infrastruktury pro ekonomické aktivity;
- Podpora investic do lidského kapitálu, motivace kvalitních lidských zdrojů k setrvání ve městě, zvyšování atraktivity místa pro odborníky z jiných míst včetně zahraničí;

- Podpora udržitelných řešení a cirkulární ekonomiky;
- Udržitelný rozvoj cestovního ruchu a doprovodných služeb;
- Podpora heterogenity a diverzity ekonomické základny, zejména u center nižšího řádu.

5. Inkluzivní města

Cílový stav: Města jsou bezpečná, sociálně různorodá, a přitom soudržná a inkluzivní vůči všem demografickým, sociálním a kulturním skupinám obyvatel. Města poskytují občanskou vybavenost a bydlení dostupné všem skupinám obyvatel. Města podporují utváření a sebe-organizaci místních komunit, sociální interakci, dialog a solidaritu.

Díličí priority:

- Zajišťování sociální stability podporou sociální soudržnosti, sociálního začleňování a integrace;
- Prevence a řešení sociálního vyloučení a segregace;
- Podpora rozvoje sociálně, kulturně a demograficky různorodé společnosti a sociální interakce;
- Podpora nabídky dostupného a sociálního bydlení;
- Zajišťování bezpečnosti a veřejného pořádku;
- Cílená práce se sociálně znevýhodněnými a zranitelnými skupinami obyvatel;
- Rozvíjení občanské vybavenosti, zvyšování její kvality a bezbariérovosti;
- Nabídka veřejných služeb a městské infrastruktury dostupných všem za stejných podmínek bez ohledu na věk, pohlaví, zdravotní stav, etnickou a náboženskou příslušnost nebo sociální status (nejsou vyloučeny např. slevy na jízděm pro děti, žáky, studenty, seniory apod.);
- Podpora výstavby a modernizace vzdělávací infrastruktury při zohlednění demografických trendů a požadavků trhu práce;
- Podpora zaměstnanosti a nabídky kvalitního a dostupného celoživotního vzdělávání;
- Zvyšování kvality veřejných prostor a prostranství podporujících sociální interakce;
- Podpora sociálního dialogu a podpora solidarity mezi generacemi a sociálními skupinami;
- Podpora rozvoje a fungování lokálních komunit.

6. Odolná města

Cílový stav: Město je připravené na náhlé a těžko předvídatelné události, vyhodnocuje trendy a potenciální ohrožení, zohledňuje je při variantním nastavování svých politik. Ekonomika, technická a dopravní infrastruktura, služby pro obyvatelstvo, správa města a obyvatelé jsou připraveni čelit nenadálému ohrožení i dlouhodobým změnám a adaptovat se těmto výzvám.

Díličí priority:

- Připravenost na nenadálé změny a výzvy, jakými jsou pandemie, změny bezpečnostní situace, energetická krize, migrace a globální environmentální změny;
- Využívání inovativních (SMART) řešení včetně digitálních pro efektivnější reakci na nenadálé změny a adaptaci na důsledky těchto změn;
- Podpora diverzifikované městské ekonomiky;
- Podpora místních podnikatelů a lokální a regionální produkce včetně produkce potravin;
- Prevence sociálních konfliktů a podpora sociálního smíru a konsenzu;
- Připravenost na klimatické změny a zmírňování jejich důsledků (výkyvy počasí, sucho, živelní katastrofy, snížená obranyschopnost lesů apod.);
- Připravenost na proces energetické transformace;
- Zajištění bezpečných, dostupných, udržitelných a variantních zdrojů energie, zvyšování energetické účinnosti, budování lokálních zdrojů energie, podpora komunitní energetiky.

7. Kvalitní životní prostředí ve městech

Cílový stav: Města s příznivým životním prostředím pro zdravý život obyvatel. Města šetrná vůči přírodnímu prostředí. Města připravená na důsledky klimatických změn díky kvalitní zelené a modré infrastruktuře. Města využívající obnovitelné zdroje energie, energeticky efektivní a ekologicky šetrná řešení.

Dílčí priority:

- Politiky, plány a projekty zahrnující scénáře pro předvídání environmentálních a klimatických výzev s uplatňováním principu udržitelnosti jako integrální součásti rozhodování (udržitelná městská mobilita, odpovědné využívání přírodních zdrojů, cirkulární ekonomika, kvalitní odpadové hospodářství);
- Integrovaný přístup k ochraně životního prostředí v souladu s obecnými principy udržitelného rozvoje;
- Přijímání opatření ke zlepšování stavu jednotlivých složek životního prostředí, eliminace negativních vlivů specifických městského prostředí;
- Přijímání opatření k předcházení negativních dopadů změny klimatu (podpora modrozelené infrastruktury zejména hospodaření s dešťovou vodou, rozvoj sídelní zeleně, revitalizace vodních toků a ploch, realizace nových vodních prvků, zavádění polopropustných povrchů, ozelenění střeš a fasád);
- Kvalitní prostředí a infrastruktura pro rekreaci, trávení volného času a sport;
- Péče o veřejná prostranství tak, aby byla zelená, funkční, dostupná a prostupná;
- Snižování rizika pro volně žijící živočichy a podpora výstavby zohledňující výskyt živočichů ve městech;
- Zvyšování podílu energie vyprodukované pomocí obnovitelných zdrojů za současného respektování zájmů ochrany životního prostředí;
- Omezování dalších záborů půdy a prioritní regenerace brownfieldů;
- Průběžné informování a edukace obyvatel v environmentálních otázkách týkajících se městského prostředí.

8. Efektivní a udržitelná městská mobilita

Cílový stav: Efektivní, bezpečné, inkluzivní a multimodální systémy mobility směřující k uhlíkové neutralitě. Město je dobře napojené na tranzitní dopravní systémy.

Dílčí priority:

- Zajištění dostupné veřejné dopravy a rozvíjení integrovaných, multimodálních dopravních systémů s napojením do širšího území regionu;
- Minimalizace vzdáleností mezi bydlením, prací a trávením volného času (město krátkých vzdáleností), vytváření polyfunkčních zón;
- Zajištění bezbariérovosti dopravy a veřejného prostoru pro osoby se sníženou schopností pohybu a orientace;
- Odstraňování bariér ve veřejném prostoru;
- Podpora udržitelných způsobů mobility a logistiky – aktivní mobilita, bezemisní nebo nízkoemisní dopravní prostředky, sdílená doprava;
- Využití inteligentních dopravních a monitorovacích systémů;
- Zpracování plánů udržitelné městské mobility.

9. Kvalitní městská správa a efektivní hospodaření měst

Cílový stav: Města jsou efektivně řízená. Veřejný zájem je ve středu rozhodování při odpovědném nakládání s veřejnými zdroji. Veřejná správa je transparentní a klientsky orientovaná. Města udržují zdravé, odolné finance, které umožňují reagovat na nepředvídatelné změny vnějšího prostředí. Efektivně využívají svůj majetek k zajištění veřejných služeb.

Dílní priority:

- Kvalitní personální zajištění, dostatečné administrativní kapacity, důraz na vzdělávání zaměstnanců, zavádění moderních metod kvality řízení a angažování samospráv v jejich praktickém využívání;
- Posilování schopnosti samosprávy koordinovat místní partnerství a komunikovat s občany;
- Využití inovativních řešení v řízení města – digitální transformace, SMART řešení;
- Rozhodování na základě analýz a hodnocení dat;
- Efektivní hospodaření obce se zachováním rozpočtové odpovědnosti;
- Účelné a efektivní používání majetku města při zajišťování veřejných služeb;
- Odpovědné zadávání veřejných zakázek;
- Využití vhodných finančních nástrojů a návratných zdrojů v hospodaření municipalit;
- Finanční risk management;
- Maximální transparentnost při nakládání s veřejnými prostředky na municipální úrovni;
- Dosahování úspor z rozsahu na základě spolupráce mezi obcemi, včetně spolupráce obcí (popř. krajů) při přípravě projektových řešení aplikovatelných v dalších obcích;
- Zohledňování principu udržitelnosti a odolnosti při přípravě strategických dokumentů, plánů a projektů;
- Příprava projektů v souladu s principem „významně nepoškozovat“ - Do No Significant Harm (DNSH);
- Využití architektonických a urbanistických soutěží při přípravě a realizaci staveb pořizovaných z veřejných prostředků a při koncepčním řešení veřejných prostranství;
- Zodpovědná péče o historické dědictví; šetrný přístup k historickým, kulturním, památkovým a architektonickým hodnotám historických jader měst.

4 Implementační rámec Zásad urbánní politiky

Zásady urbánní politiky jsou **rámcovým dokumentem urbánní politiky státu**, která má průřezový a interdisciplinární charakter. Jsou **součástí veřejné politiky České republiky** zaměřené na rozvoj územních celků, posílení jejich role při dosahování celospolečenských cílů a podporu v případě nepříznivého vývoje. Implementace předmětu, principů a priorit deklarovaných v Zásadách se projevuje jejich **závazností pro koncepční a strategické dokumenty** ústředních orgánů státní správy, **uplatněním v rámci akčních plánů** Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+, a doporučením jejich zohlednění územními partnery s cílem využití synergií vyplývajících z **vertikální koordinace a spolupráce** mezi národními, regionálními a lokálními rozvojovými cíli.

4.1 Pozice Zásad urbánní politiky ve veřejné politice České republiky

Zásady urbánní politiky jsou **součástí veřejné politiky České republiky a přístupu ústředních správních orgánů státu k rozvoji území**, a to se specifickým **zaměřením na městské územní celky a struktury**, které jsou definované v předmětu urbánní politiky. Zásady urbánní politiky jsou v souladu se strategickým rámcem Česká republika 2030 a dalšími relevantními národními koncepčně-strategickými dokumenty, jejichž priority vztahují k rozvoji městských území.

Zásady zároveň **reflektují priority Evropské unie a mezinárodních organizací**, zejména Organizace spojených národů a OECD. Aktualizace Zásad urbánní politiky reflektuje nově přijaté mezinárodní dokumenty, zejména Novou Lipskou chartu (2020), Územní agendu EU 2030 (2020) a rámec politiky soudržnosti pro roky 2021–2027.

Z hlediska **struktury strategických dokumentů** navazují Zásady urbánní politiky (2023) na Strategii regionálního rozvoje ČR 2021+ (2019), kterou dále rozvíjí v oblasti urbánní a metropolitní dimenze. Zásady urbánní politiky nejsou vůči SRR 21+ v hierarchicky podřízeném postavení. Vzájemný vztah obou strategických dokumentů je synergický a vzájemně se doplňující. Zatímco Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ primárně cílí na regionální měřítkovou úroveň a regionální struktury, předmětem ZUP jsou urbánní celky a struktury, a to v podrobnějších měřítkách (podobně jako Koncepce rozvoje venkova). Zásady přitom zohledňují a s ohledem na urbánní dimenzi rozvíjí priority regionální politiky (SRR 21+). Zásady dále respektují a reflektují hlavní priority definované v dalších koncepčně-strategických dokumentech v gesci Ministerstva pro místní rozvoj, zejména v Politice územního rozvoje ČR a Koncepci Smart Cities (2021).

4.2 Role Zásad urbánní politiky a jejich implementace ve veřejné politice

Zásady jsou **závazné pro ústřední orgány státní správy** při tvorbě jejich koncepčních dokumentů, které obsahují nebo budou obsahovat urbánní dimenzi. V oblasti veřejných politik poskytují Zásady urbánní politiky doporučení a vodítka pro formulaci strategických cílů a opatření, jež se týkají územních celků a struktur definovaných v předmětu urbánní politiky, a při respektování principů urbánní politiky a s ohledem na implementaci priorit urbánní politiky.

Zásady urbánní politiky mají velmi těsný a **synergický vztah se Strategií regionálního rozvoje ČR 2021+**. SRR 21+ ve svých **akčních plánech** reflektuje předmět, principy a priority formulované v Zásadách urbánní politiky. SRR 21+ tak prostřednictvím akčních plánů slouží jako implementační nástroj ZUP. Aktualizované Zásady urbánní politiky zároveň poskytují podněty pro další aktualizace Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ a Koncepce rozvoje venkova.

Zásady urbánní politiky jsou **otevřeným dokumentem**, který je předmětem **průběžného vyhodnocování a úprav priorit urbánní politiky**. Aktualizace reflektují vývojové trendy v mezinárodním a národním měřítku a tomu odpovídající posuny ve směřování a cílení veřejných politik na národní a evropské úrovni, což bude zásadní pro vyjednávání dalšího víceletého finančního rámce EU a podoby příští politiky soudržnosti, a

vychází z **kontinuálního dialogu** s hlavními zainteresovanými stranami, primárně v rámci Pracovní skupiny urbánní politika, která by se k vyhodnocování naplňování a uplatňování Zásad urbánní politiky měla scházet min. jednou ročně.

Ve vztahu k ostatním aktérům mají Zásady **doporučující charakter**. Zásady informují města a obce, kraje, zájmové organizace, spolky, soukromé subjekty, nestátní neziskové organizace, akademické ústavy a občany o hlavních tematických prioritách vlády v oblasti urbánního rozvoje, principech podpory urbánního rozvoje a územních celcích a strukturách, jež jsou předmětem politiky na národní úrovni.

V tomto ohledu mají Zásady urbánní politiky **doporučující charakter pro města**, která tvoří své vlastní strategické rozvojové dokumenty a politiky, a **vodítkem pro samosprávné kraje**, které se v rámci svých strategických rozvojových dokumentů a politik zabývají také rozvojem měst, obcí a sídelních struktur. Zohledněním priorit deklarovaných v Zásadách urbánní politik dosáhnou města, obce a kraje **soulad a synergie** s politikami národní úrovně.

Zásady jsou rovněž **vodítkem pro soukromé subjekty, nestátní neziskové organizace, akademickou sféru a samotné občany** při jejich rozhodování. Zásady urbánní politiky rovněž informují partnery v rámci Organizace spojených národů, Evropské unie, OECD a širším mezinárodním kontextu o aktuálním směřování české urbánní politiky.

4.3 Vztah Zásad urbánní politiky k územním partnerům

Při naplňování veřejné politiky v oblasti regionálního a urbánního rozvoje plní Zásady urbánní politiky tři role.

Za prvé, Zásady urbánní politiky slouží pro **národní koordinaci a meziresortní spolupráci**, jež upřesňuje roli měst, metropolitních oblastí, aglomerací a městských regionů při uplatňování veřejných politik a řešení celospolečenských a celonárodních výzev. Nejde přitom jen o **koordinovanou podporu při řešení nepříznivých důsledků celospolečenských trendů** pro městské územní celky a struktury, ale také o stimulaci maximálně **efektivního využití potenciálů** měst, metropolitních oblastí, aglomerací a městských regionů při řešení významných celospolečenských výzev.

Za druhé, vláda ČR v Zásadách urbánní politiky **reflektuje potřeby** českých měst, metropolitních oblastí, aglomerací a městských regionů, a to s ohledem na hlavní globální megatrendy a z nich vyplývající společenské výzvy. Zásady urbánní politiky vnímají podporu měst, metropolitních oblastí, aglomerací a městských regionů při řešení jejich lokálních potřeb a problémů za zásadní krok k **vytváření podmínek** pro to, aby města mohla v koordinaci s prioritami vlády České republiky **reagovat na zásadní celospolečenské výzvy** a stát se **klíčovými aktéry a územními celky** efektivní reakce, hledání řešení a uplatňování procesů a praktik transformací vedoucích k **posílení všestranné odolnosti** (resilience) a **dlouhodobě udržitelného rozvoje**.

Za třetí, Zásady poskytují **vodítko pro územní partnery** (města, obce, kraje) a **jejich sdružení** (metropolitní oblasti, aglomerace a městské regiony, mikroregiony, MAS, DSO, SMO ČR, SMS ČR a další), jež definováním vládních priorit z hlediska role měst a městských regionů pro naplňování národních celospolečenských cílů a zároveň nastiňujícím podporu měst vládou ČR při plnění těchto rolí a cílů, vymezuje rámce pro **vertikální koordinaci a spolupráci** mezi národními, regionálními a lokálními prioritami a rozvojovými cíli. **Naplňováním Zásad urbánní politiky** prostřednictvím jejich průmětu nejen do národních, ale také regionálních a místních rozvojových strategií a zejména jejich implementace povede k efektivní podpoře měst při řešení jejich **významných potřeb a zásadních společenských výzev** a tím i efektivnímu plnění **role lídrů** společenského rozvoje, **nositelů inovací a hybatelů změn** s pozitivními důsledky pro celospolečenský rozvoj ve všech regionech Česka.

5 Seznam literatury a zdroje dat

- CENIA. (2022). *Místní Agenda 21*. Načteno z <https://ma21.cenia.cz/cs-cz/%c3%bavod.aspx>
- České Priority, z. ú. (2021). *Megatrendy a velké společenské výzvy*.
- Český statistický úřad. (2022). Načteno z www.czso.cz
- ECTP-CEU. (1998). *Nová Athénská charta*. Načteno z <https://portal.uur.cz/pdf/athenska-charta-1998.pdf>
- ECTP-CEU. (2013). *Charta evropského plánování*. Načteno z <https://portal.uur.cz/pdf/charta-evropskeho-planovani-2013.pdf>
- ESPN. (2021). *ESPN METRO | The role and future perspectives of Cohesion Policy in the planning of Metropolitan Areas and Cities*. Načteno z <https://www.espon.eu/metro>
- Evropská komise, EU. (2020). *2020 Strategic Foresight Report*. Načteno z https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/strategic-planning/strategic-foresight/2020-strategic-foresight-report_en
- Ježek, J., & Ježková, R. (2020). *Problémy, vývojové trendy a investiční potřeby malých měst v České republice*. XXII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků.
- Join, Boost, Sustain - Declaration on joining forces to boost sustainable digital transformation in cities and communities in the EU*. (2023). Načteno z Living In EU: <https://living-in.eu/declaration>
- Körner, M., Müller, J., Feistnerová, R., & Almásyová, B. (2017). *Sídelní struktura České republiky. Návrh kategorizace center osídlení ČR a vymezení hlavních vazeb center v celorepublikovém a středoevropském kontextu*.
- Kreativní Evropa. (2022). *Debata Společně a komunitně - Pro lepší život ve městech*. Načteno z youtube.com: <https://www.youtube.com/watch?v=E-oVVg6mpe0>
- Martina Karkošková, & Jana Lick Řehořová. (2021). Co přináší Územní agenda 2030 a Nová lipská charta. *Urbanismus a územní rozvoj*(1), 3,4.
- Ministerstvo dopravy ČR. (2021). *Koncepce městské a aktivní mobility pro období 2021-2030*. Načteno z <https://www.mdcz.cz/Dokumenty/Strategie/Dopravni-politika-a-MFDI/Koncepce-mestske-a-aktivni-mobility-pro-obdobi-2021-2030>
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. (2019). *Koncepce rozvoje venkova*. Načteno z https://www.mmr.cz/getmedia/279d5264-6e9e-4f80-ba4a-c15a26144cd0/Koncepce-rozvoje-venkova_202001.pdf.aspx?ext=.pdf
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. (2019). *Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+*. Načteno z <https://mmr.cz/getmedia/58c57a22-202d-4374-af5d-cbd8f9454adb/SRR21.pdf.aspx?ext=.pdf>
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. (2021). *Koncepce bydlení České republiky 2021+*. Načteno z [https://www.mmr.cz/getmedia/30528174-7e61-421e-a058-5f39aa4f09c9/KB-2021-_komplet-web\(C\)_max.pdf.aspx?ext=.pdf](https://www.mmr.cz/getmedia/30528174-7e61-421e-a058-5f39aa4f09c9/KB-2021-_komplet-web(C)_max.pdf.aspx?ext=.pdf)
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. (2021). *Koncepce Smart Cities*. Načteno z <https://mmr.cz/cs/microsites/sc/metodiky/koncepce-smart-cities>

- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. (2021). *Územní dimenze v operačních programech*. Načteno z https://www.mmr.cz/getmedia/98a91c53-8919-4159-a603-6db6a4858f09/III_UDOP.pdf.aspx?ext=.pdf
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. (2022). *Politika architektury a stavební kultury České republiky - Aktualizace 2022*. Načteno z https://www.mmr.cz/getmedia/5205003a-d175-477b-8035-8869e1dd7b1c/Politika_architektury_a_stavebni_kultury_CR_Aktualizace_1.pdf.aspx?ext=.pdf
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. (2023). *Politika územního rozvoje České republiky*. Načteno z https://www.mmr.cz/getmedia/baeeb834-988a-41fa-9a10-ff2c3af52528/Uplne_zneni_PUR_CR_zavazne_od_1-9-2023.pdf.aspx?ext=.pdf
- New European Bauhaus*. (2022). Načteno z New European Bauhaus - https://europa.eu/new-european-bauhaus/index_en
- New Leipzig Charter - NLC*. (2020). Načteno z New Leipzig Charter - the transformative power of cities for the common good: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/brochure/new_leipzig_charter/new_leipzig_charter_en.pdf
- OECD. (2019). *OECD Principles on Urban Policy*. Načteno z <https://www.oecd.org/cfe/Brochure-OECD-Principles-Urban-Policy.pdf>
- OSN. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Načteno z <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
- OSN. (2016). *Nová agenda pro města (New Urban Agenda)*. Načteno z <https://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-Czech.pdf>
- OSN. (2022). *Agenda 21*. Načteno z https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/agenda21-earth-summit-the-united-nations-programme-of-action-from-rio_1.pdf
- Světová zdravotnická organizace (WHO). (2007). *Global Age-friendly Cities: A Guide*. Načteno z https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43755/9789241547307_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Světová zdravotnická organizace (WHO). (2020). *Healthy Cities*. Načteno z World Health Organization: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240004825>
- Sýkora, L. (2017). *Analýza potřeb měst a obcí ČR, syntetické shrnutí z dotazníkového šetření*. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta.
- Territorial Agenda 2030 - A future for all places*. (2020). Načteno z Territorial Agenda 2030: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/brochure/territorial_agenda_2030_en.pdf
- The European Green Deal*. (2019). Načteno z https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
- The World Bank. (2022). *Urban population (% of total population) - European Union, Czech Republic*. Načteno z <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?end=2020&locations=EU-CZ&start=1960&view=chart>

- Urban Agenda 2.0 - The Ljubljana Agreement.* (2021). Načteno z https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/brochure/ljubljana_agreement_2021_en.pdf
- Urban Agenda for the EU.* (2016). Načteno z Urban Agenda for the EU: <https://www.urban-agenda.eu>
- Úřad vlády České republiky. (2015). *Strategický rámec Česká republika 2030.* Načteno z <https://www.cr2030.cz/strategie/dokumenty-ke-stazeni/>
- Úřad vlády ČR. (2015). *Strategický rámec ČR 2030.* Načteno z <https://www.cr2030.cz/strategie/>
- Zoubková, V. T. (2016). 25 let evropské politiky urbánního rozvoje. *Urbanismus a územní rozvoj*(2), stránky 47-57.

6 Seznam zkratk a akronymů

CLLD	Komunitně vedený místní rozvoj
ČR	Česká republika
DNSH	Do No Significant Harm
DSO	Dobrovolné svazky obcí
ECTP-CEU	Evropská rada urbanistů
EU	Evropská unie
IPRÚ	Integrované plány rozvoje území
ITI	Integrované územní investice
KPSVL	Koordinovaný přístup k sociálnímu vyloučení
MAS	Místní akční skupiny
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky
MŽP	Ministerstvo životního prostředí České republiky
NNO	Nestátní neziskové organizace
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
ORP	Obce s rozšířenou působností
OSN	Organizace spojených národů
PÚR ČR	Politika územního rozvoje České republiky
RAP	Regionální akční plány
SDGs	Cíle udržitelného rozvoje OSN
SMO ČR	Svaz měst a obcí České republiky
SMS ČR	Svaz místních samospráv České republiky
SRR 21+	Strategie regionálního rozvoje 2021+
VaV	Výzkum a vývoj
WHO	Světová zdravotnická organizace
ZUP	Zásady urbánní politiky